

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Právnická fakulta
Katedra ústavního práva a mezinárodního práva veřejného

Lucie Částková

Jurisdikční imunita států

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Pavel Bureš, D.E.A.
OLOMOUC 2010

Já, níže podepsaná Lucie Částková, autorka diplomové práce na téma „Jurisdikční imunita států“, která je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, ve znění pozdějších předpisů, dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu § 4 písm. e) z. č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, správci:

Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, 772 00 Olomouc, Česká republika

ke zpracování osobních údajů v rozsahu:

jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále k zpřístupnění jména a příjmení v katalogích a informačních systémech UP, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb UP. Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni podání tohoto prohlášení vnitřní složka UP, která se nazývá Informační centrum UP.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle z. č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Prohlašuji, že moje výše uvedené osobní údaje jsou pravdivé.

Prohlašuji tímto, že jsem diplomovou práci na téma „Jurisdikční imunita států“, vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 17. září 2010

.....
Lucie Částková

Chtěla bych tímto poděkovat vedoucímu diplomové práce, Mgr. Pavlu Burešovi, D.E.A., za užitečné rady, obětavost, trpělivost a odborné vedení při zpracování této diplomové práce.

Obsah

Obsah	- 3 -
Úvod	- 4 -
1. Teoretické pojmy související s jurisdikční imunitou státu	- 7 -
1.1. Suverenita státu	- 7 -
1.2. Par in parem non habet imperium	- 9 -
1.3. Jurisdikce	- 9 -
2. Pojem jurisdikční imunity státu	- 12 -
2.1. Nepřípustnost sporu	- 12 -
2.2. Doktrína Act of State	- 13 -
2.3. Jurisdikční imunita státu	- 15 -
3. Absolutní a restriktivní jurisdikční imunita	- 20 -
3.1. Historický vývoj	- 20 -
3.1.1. Absolutní imunita	- 20 -
3.1.2. Restriktivní imunita	- 22 -
3.2. Akty iure gestionis a iure imperii	- 24 -
3.2.1. Účel aktu (tzv. subjektivní test)	- 25 -
3.2.2. Podstata aktu (tzv. objektivní test)	- 26 -
3.2.3. Objekt právního vztahu	- 27 -
3.2.4. Dvoufázový test (kontextový přístup)	- 27 -
3.3. Obchodní transakce	- 29 -
3.4. Pracovní smlouvy	- 30 -
4. Další případy výkonu jurisdikce vůči cizímu státu	- 32 -
4.1. Vzdání se imunity	- 32 -
4.2. Porušení mezinárodního práva	- 34 -
5. Orgány státu	- 36 -
5.1. Trestněprávní imunita hlavy státu	- 37 -
5.2. Civilněprávní imunita hlavy státu	- 40 -
5.3. Imunita předsedy vlády a ministra zahraničních věcí	- 42 -
6. Mezinárodně právní úprava	- 44 -
6.1. Evropská úmluva o imunitě států	- 45 -
6.2. Úmluva OSN o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku	- 47 -
6.2.1. Základní principy a pojmosloví Úmluvy	- 48 -
6.2.2. Výjimky z imunity	- 53 -
6.2.3. Exekuční imunita	- 60 -
6.3. Zhodnocení mezinárodní úpravy	- 65 -
7. Postoj České republiky	- 69 -
Závěr	- 73 -
Bibliografie	- 75 -
Abstrakt	- 79 -
Abstract	- 80 -
Klíčová slova (Key words)	- 81 -

Úvod

Právní institut jurisdikční imunity státu se vyvinul na základě dlouhodobé, nutno podotknout i značně protichůdné, praxe v oblasti mezinárodního práva veřejného především jako soubor obyčejových norem. Evoluce jurisdikční imunity počala od její absolutního pojetí, kdy byly státy v podstatě zcela imunní ohledně svých jednání, až po současné restriktivní pojetí, kdy je imunita státu v mnoha případech omezována. V roce 1891 byla problematika jurisdikční imunitu státu začleněna do agendy Institut mezinárodního práva,¹ který se zabývá sesbíráním obyčejů mezinárodního práva a od tohoto roku pojednává o vývoji jurisdikční imunity ve svých rezolucích. Avšak teprve v průběhu 20. století lze zaznamenat první pokusy o právně závaznou psanou kodifikaci tohoto institutu prostřednictvím uzavírání mezinárodních smluv a první kroky k přijímání vnitrostátní zákonů upravujících tuto problematiku. Dlouhodobý vývoj jurisdikční imunity v rovině právních obyčejů způsobil nejasnosti v řadě otázek a tato oblast postrádala mezinárodní dokument, který by vedl mezinárodní společenství k jednotnému přístupu. Uvedený problém se pokusila napravit první a doposud jediná smlouva celosvětového měřítká s podrobnou úpravou hmotně právních i procesně právních aspektů jurisdikčních imunit Úmluva Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku, přijatá v prosinci roku 2004.

Právě rozbor Úmluvy o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku bude tvořit rozsáhlou část této práce. Než bude přikročeno k její analýze, je nutné vymezit teoretický základ, ze kterého tato Úmluva vychází.

Předložená práce nejprve představí pojmy, jejichž pochopení je potřebné pro pochopení samotné jurisdikční imunity. Výklad bude směřovat od suverenity státu, přes jeden z nejvýznamnějších principů této oblasti – *par in parem non habet imperium*, po jurisdikci, jako stěžejní projev suverenity státu na jeho území. Následně bude věnována pozornost pojmu jurisdikční imunity, rozdílu mezi imunitou a nepřípustností a upozorněno bude i na souvislost imunity státu s doktrínou *Act of State*. Objasnění těchto

¹ Institut mezinárodního práva (*Institut de droit international*) je organizace zabývající se studiem a rozvojem mezinárodního práva založená 1873 v Belgii, jejímiž členy jsou významní teoretici mezinárodního práva z celého světa. Nejaktuálnější rezoluce týkající se zkoumané problematiky byla vydána v Neapoli roku 2009 a soustředila se na jurisdikční imunitu státu a osob jednající jménem státu v případech mezinárodních zločinů.

základních pojmů umožní samostatné kapitole obsáhnout podrobný výklad o rozsahu imunity, který je určován absolutní nebo restriktivní teorií. Opomenut nebude historického vývoj obou koncepcí ani pojednání o několika nejrozšířenějších způsobech používaných pro určení rozdílu mezi akty *iure gestionis* a *iure imperii*, jež tvoří jádro restriktivního přístupu. V souvislosti s jednáním *iure gestionis* není státu udělena imunita a ten je podroben jurisdikci národního soudu jiného státu. Nicméně existují i další případy, kdy je možné vykonat jurisdikci národního soud vůči cizímu státu. Pro úplnost výkladu bude o těchto situacích rovněž pohovořeno. Jurisdikční imunita je připisována státu, který je však fiktivní právní osobou a nemůže reálně sám činit právní úkony. Pojednání o orgánech oprávněných jednat jménem státu uzavře teoretický výklad jurisdikční imunity a pozornost bude nadále soustředěna na mezinárodně právní úpravu. Významnou roli ve vývoji jurisdikční imunity státu hraje judikatura, proto budou na vhodných místech představeny nejvýznamnější rozhodnutí z této oblasti.

Pojednání o mezinárodně právní úpravě je možné označit za druhou část předkládané práce. Než v jejím rámci dojde k představení Úmluvy OSN, výklad se bude zabývat evropskými snahami o vytvoření psané kodifikace, které vyústily v dokument Rady Evropy s názvem Evropská úmluva o imunitě států. Následující samotná analýza Úmluvy OSN se soustřeďuje na základní principy a pojmosloví, které Úmluva používá. V rámci této části bude detailní pozornost věnována obchodním transakcím jako aktům *iure gestionis*. Stěžejním principem Úmluvy je premisa, že stát požívá imunitu vůči pravomoci soudu jiného státu ve vztahu k sobě a svému majetku. Výjimky z tohoto základního principu tvoří významnou část textu Úmluvy a rovněž budou předmětem bližšího výkladu. Před komparací a zhodnocením představené mezinárodně právní úpravy bude stručně pojednáno o exekuční imunitě. Ačkoliv je často chápána jako samostatný institut, s jurisdikční imunitou má blízkou spojitost a i Úmluva OSN v několika člancích tuto problematiku upravuje. Celý výklad následně uzavře vymezení postoje České republiky k otázkám jurisdikční imunity a posouzení naší vnitrostátní úpravy.

Cílem práce je zejména souhrnné zpracování problematiky jurisdikční imunity státu, osvětlení s ní souvisejících doposud prezentovaných teoretických názorů a jejich zhodnocení spíše než představení nových koncepcí. V současné době lze hovořit o značném nedostatku českých odborníků zabývajících se tímto tématem s čímž je spjat i

nemalý problém týkající se existence domácí literatury. Na českém odborném knižním trhu je možné nalézt jednu publikaci zabývající se tématem jurisdikční imunity státu, jejímž autorem je Pavel Caban. Ostatní čeští teoretici věnující se mezinárodnímu právu veřejnému se ke zkoumané problematice ve svých dílech vyjadřují okrajově. Úvahy ohledně určitých aspektů jurisdikční imunity obsahují články publikované v odborných periodikách od autorů jako Baláš či Pauknerová. Souhrnný teoretický výklad této problematiky je však nutné hledat pouze v dílech zahraničních autorů.²

Z výše uvedených důvodů je cílem autorky vytvořit česky psanou práci, která poskytne přehled o současném i minulém vývoji jurisdikční imunity státu, rámcově osvětlí teoretický základ tohoto institutu a představí relevantní právní úpravu.

² Autorka tímto nechce nařknout české právní teoretiky z nezájmu o jurisdikční imunitu státu. Příčinou chybějící jedné generace českých právníků, která by se v druhé polovině 20. století věnovala zkoumání mezinárodního práva veřejného, je komunistická minulost České republiky.

1. Teoretické pojmy související s jurisdikční imunitou státu

Jurisdikční imunita státu je právním institutem mezinárodního práva veřejného. Tento soubor právních norem upravuje rozsáhlou materii právních otázek, z nichž řada více či méně souvisí se zkoumanou problematikou. Pro plnou ilustraci jurisdikční imunity státu je proto na místě nejprve osvětlit terminologii, která s ní úzce souvisí.

Stěžejním pojmem mezinárodního práva veřejného je stát, a právě relevantnímu pojmosloví, vztahujícímu se ke státu, bude věnován následující výklad. Mezi základní atributy a pro zkoumanou problematiku podstatný rys státu patří jeho *suverenita*, která se ze své podstaty dostává do častých konfliktů právě s imunitou, pozornost k ní bude směřovat v následující kapitole. Se suverenitou jsou pak spjaty další teoretické koncepce, jež pro úzký vztah k imunitě státu nelze v této práci opomenout. Konkrétně se jedná o *jurisdikci státu* jako procesní aspekt suverénní moci státu nad jeho územím a *princip par in parem non habet imperium*, jakožto specifický projev vnější suverenity. Je samozřejmě možné najít i jiné instituty,³ které mají souvislost s jurisdikční imunitou a rovněž by si zasloužili pozornost, avšak pro účely této práce se budeme věnovat pouze výše uvedeným.

1.1. Suverenita státu

Suverenita jako taková představuje nejvyšší, absolutní a nekontrolovatelnou moc, která řídí nezávislý stát.⁴ Termínem „suverenita státu“ je míněna moc státu jako nejvyšší v daném prostoru, eliminující jakoukoliv jinou moc a nezávislou vůči jiným suverénům jak v oblasti vztahů mezistátních, tak vnitřních.⁵

Z historického hlediska vedl vývoj zkoumaného pojmu od jeho absolutního pojetí v 19. století až po pojetí relativní, které je v současnosti uznáváno převážnou většinou států. Jak uvádí Ignaz Seidl-Hohenveldern, absolutní suverenitou je stát nadán pouze tehdy, pokud on sám může stanovit, zda a jak dlouho bude používat určité

³ Např. detailnější rozbor orgánů prostřednictvím, kterých stát uskutečňuje svou činnost a které tedy reálně „mají užitek“ z imunity státu. Těmto je věnován pouze stručný výklad v kapitole páté.

⁴ BLACK, H. *Black's Law Dictionary: Definitions of Terms and Phrases of American and English Jurisprudence Ancient and Modern*. 6. vydání. V překladu V. Baláše a kol. Praha: Victoria Publishing, 1993, s. 1279.

⁵ ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003, s. 83.

pravidlo mezinárodního práva ve vztahu k jiným mezinárodně právním subjektům.⁶ Z uvedené definice je patrné, že takovéto pojetí suverenity nemohlo prospívat mezinárodním vztahům a proto bylo překonáno a nahrazeno koncepcí relativní, jejíž vysvětlení podává rovněž Seidl-Hohenveldern. Ve své knize uvádí, že relativní suverenity představuje svobodu ve vztahu k podřízení se vůli jiného státu. Stát se však nemůže jednostranně zbavit jakéhokoliv právního závazku a zůstává podřízen pravidlům mezinárodního práva, jejichž obsah nemůže na základě svého rozhodnutí stanovit či změnit.⁷

Suverenitu je možno pojímat nejen jako absolutní a relativní, ale je nutno jí chápat i v jejím vnitřním a vnějším rozměru. *Vnější suverenity* znamená, že stát je plnoprávným subjektem mezinárodního práva, rovnoprávný vůči všem ostatním suverénním státům a rovným členem mezinárodního společenství. Naproti tomu *vnitřní suverenity*, označována rovněž jako územní výsost, státu připisuje výlučnou moc na jeho území vůči všem osobám a věcem. Jakékoliv akty cizího státu jsou na území suverénního státu zakázány, ledaže by k nim suverénní stát dal souhlas.⁸

Shrneme-li uvedené, suverénní státy své území výlučně ovládají a vykonávají veřejnou moc nad vším, co se na něm nachází, ať už se jedná o obyvatelstvo nebo o pouhé věci.⁹ Suverenity se projevuje též tím, že občané zůstávají podřízeni moci svého státu i v případě jejich pobytu v zahraničí. Avšak je třeba brát v úvahu, že osobní jurisdikce státu je omezena suverénními právy státu pobytu.¹⁰

Suverenity státu tvoří hlavní aspekt vzájemného vztahu států. Jejimi klíčovými důsledky jsou (a) jurisdikce, *prima facie* výlučná, nad územím a obyvatelstvem zde žijícím, (b) povinnost nezasahovat do výlučné pravomoci jiných států a (c) závislost závazku plynoucí z obyčejné a smluv na souhlasu strany.¹¹

Na první pohled absolutní moc suverénního státu je tedy omezena suverenitou jiných států, obecným mezinárodním právem a svobodně převzatými závazky v mezinárodní sféře. Tím, že stát přijímá povinnosti podle mezinárodního práva,

⁶ SEIDL-HOHENVELDERN, I. *Mezinárodní právo veřejné*. V překladu Moniky Pauknerové. Praha: CODEX Bohemia, s.r.o., 1999, s. 2.

⁷ *Ibid.*, s. 3.

⁸ POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 14.

⁹ ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. *op. cit.*, s. 83.

¹⁰ POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J. *op. cit.*, s. 15.

¹¹ BROWNLIE, I. *Principles of Public International Law*. 3. vydání. New York: Oxford University Press, 1979, s. 287.

projevuje svou suverenitu¹² a způsobilost k právním úkonům. Na druhou stranu však omezuje výkon své suverenity v závazkem dotčené oblasti své činnosti a namísto původní volnosti jednání je stát napříště zavázán zdržet se jistého konání nebo jednat určitým způsobem.¹³ Z významnějších veřejnoprávních omezení státní suverenity lze s ohledem na zkoumanou problematiku jmenovat především imunitu cizích diplomatů a imunitu majetku cizích států, o nichž bude pojednáno později.

1.2. Par in parem non habet imperium

Speciálním pravidlem vycházejícím z vnější suverenity je princip *par in parem non habet imperium* (rovný nad rovným nemá moc), tj. princip suverénní rovnosti států. Uvedený princip brání situacím, kdy by jeden stát při výkonu svých kompetencí podrobil autoritě svých orgánů stát jiný. Ian Brownlie tento princip považuje za příbuzný pravidlu, které vyžaduje vyčerpání všech opravných prostředků jako předpoklad přípustnosti určitého typu nároků v oblasti mezinárodního práva.¹⁴ Praktickým dopadem uvedené zásady je fakt, že v řadě případů se stát své imunity musí výslovně vzdát, aby mohl být podroben jurisdikci jiného státu; takovýto souhlas potvrzuje status rovnosti států.

1.3. Jurisdikce

Jurisdikce je hlavním projevem suverenity státu na jeho území. Brownlie dokonce uvádí, že často o ní bývá hovořeno jako o suverenitě.¹⁵ Je třeba uvést na pravou míru, že jurisdikce je aspektem suverenity a odkazuje na soudní, legislativní a administrativní kompetence státu. Stát ji vykonává nad osobami a věcmi nacházejícími na jeho území, v některých případech i mimo něj.

Klíčovým rozhodnutím pro osvětlení pojmu *jurisdikce* byl rozsudek ve věci *Lotus* z roku 1923. Jak uvádí Martin Dixon, předchůdce Mezinárodního soudního dvoru, Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti, v tomto rozhodnutí stanovil, že existují dvě, respektive tři, zdánlivě odporující si zásady jurisdikce. První zásada říká, že stát nemůže vykonávat svou jurisdikci na území jiného státu. Druhá zásada pak stanovuje

¹² Zde se jedná pouze o suverenitu vnější; suverenita vnitřní je absolutní a tudíž neomezená.

¹³ POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J. op. cit., s. 15.

¹⁴ BROWNLIE, I. op. cit., s. 323-323.

¹⁵ Ibid, s. 300.

obecný princip umožňující státu vykonávat svou jurisdikci vůči jakékoliv záležitosti uvnitř či vně svých hranic tak dlouho, pokud to není zakázáno jinou zásadou mezinárodního práva. Tato druhá zásada představuje tzv. vydrženou jurisdikci (*jurisdiction to prescribe*), která umožňuje státu aplikovat své zákony na činnosti, vztahy, osoby, atd. bez ohledu na jejich národnost. V praxi je však toto právo státu omezeno zásadou prvně zmíněnou, tzv. uplatněnou jurisdikci (*jurisdiction to enforce*), která obecně umožňuje vynucení jurisdikce pouze na vlastním území státu, ledaže existuje mezinárodní smlouva povolující vynucení jurisdikce i na území státu cizího. Třetí a poslední zásadou, kterou Soud v této věci vyřknul, je absolutní a výlučná povaha tzv. domácí jurisdikce (*domestic jurisdiction*), která dává státu právo vynutit svou jurisdikci uvnitř svých hranic a nikdo jiný nemůže toto jeho právo ohrozit či omezit, opět s výjimkou existence mezinárodní smlouvy upravující tuto problematiku odlišně.¹⁶

Jurisdikce se projevuje ve dvou formách, jedná se o tvorbu práva a následně o jeho vynucení realizované soudy a výkonnou mocí. Základem výkonu jurisdikce jsou tradiční principy, příkladmo lze jmenovat princip teritoriality (tento je považován za primární), národnostní nebo princip pasivní personality.¹⁷ S ohledem na zkoumanou problematiku má význam povšimnout si pouze teritoriální jurisdikce.

Samotná definice teritoriální jurisdikce vychází z toho, co již bylo řečeno v rámci výkladu případu *Lotus*. Stát má pravomoc nad všemi záležitostmi, které se odehrají *na jeho území*. Ve snaze vymežit vztah územní jurisdikce a ústředního tématu této práce, tj. imunity, je nezbytné nahlédnout do rozsudku amerického Nejvyššího soudu ve věci *The Schooner Exchange v. McFaddon*. Nejvyšší soud v této věci stanovil, že jurisdikce uvnitř státu je výlučná a absolutní, ale nezahrnuje cizí suverény. Skutkový základ a detailnější závěry tohoto případu, budou vysvětleny v rámci výkladu pojmu jurisdikční imunity, jelikož i s ním má přímou souvislost a toto místo se jeví být pro detailní výklad vhodnější (viz podkapitola 2.3.).

Slovo *jurisdikce* není českého původu, proto je třeba zmínit existenci dvou odlišných právních významů, které pojmu jurisdikce dala česká právní terminologie. *První* vysvětluje tento právní institut jako „pravomoc, tj. moc nalézat nebo stanovit právo, která je státem svěřená předem určitým orgánům různého druhu.“¹⁸ Jurisdikce

¹⁶ DIXON, M. *Textbook on International Law*. 6. vydání. New York: Oxford University Press Inc., 2007, s. 142-144.

¹⁷ AUST, A. *Handbook of International Law*. New York: Cambridge University Press, 2005, s. 43.

¹⁸ ŠTURMA, P. *Konkurující jurisdikce mezinárodních rozhodovacích orgánů* [online]. Ministerstvo

tedy vymezuje okruh oprávnění, jimiž státy disponují při výkonu své soudní pravomoci, a současně stanovuje hranice mezi kompetencemi jednotlivých států na mezinárodní scéně. *Druhý* význam slova jurisdikce je příslušnost (věcná, místní atd.). Rozděluje úkoly mezi jednotlivé soudy téže soustavy a stanovuje pravidla pro určení kompetentních soudů pro konkrétní případy.¹⁹

zahraničních věcí, 2. dubna 2004 [citováno 27. Prosince 2009]. Dostupé na: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/verejne_souteze_a_dotace/vedecke_projekty/ukoncene_projekty/index_2007.html>.

¹⁹ Ibid.

2. Pojem jurisdikční imunity státu

Předcházející kapitola osvětlila terminologii úzce související s jurisdikční imunitou státu, jejíž pochopení je nezbytné pro vysvětlení pojmu jurisdikční imunity. Výklad jurisdikční imunity státu bude, obdobně jako v předešlé části tohoto pojednání, podán spíše v teoretické než praktické rovině a pro ilustraci bude doprovázen nejvýznamnějšími soudními rozhodnutími z této oblasti. Opět se zde setkáváme s pojmem jurisdikce, o jejíž koncepci již bylo pojednáno, proto jí nadále nebude věnována pozornost. Středem zájmu se stane charakteristika *imunity*, resp. *jurisdikční imunity*. Před objasnění samotného pojmu a jednotlivých teoretických pohledů na jurisdikční imunitu, je důležité si uvědomit rozdíl mezi imunitou a *nepřípustností*. Tomuto problému bude věnována náležitá pozornost v následující podkapitole. S nepřípustností sporu je spjata doktrína *Act of State*. Navzdory faktu, že se jedná o právní institut prosazovaný převážně ve Spojených státech amerických, její role v mezinárodním právu není zanedbatelná a proto ani tato nebude ve výkladu opomenuta.

2.1. Nepřípustnost sporu

Nepřípustnost sporu znamená, že národní soud nemá vůbec pravomoc uplatňovat svou jurisdikci. Jádro sporu je takové povahy, že nemůže být předmětem soudního řízení před národním soudem. Takováto situace může nastat hned v několika případech. (1) Existují určité spory, které nelze zahájit před jinými než národními soudy, např. otázky validity zákonných aktů státu. (2) Dále lze hovořit o sporech, kde vůbec nevystává otázka národního práva, např. otázky platnosti mezinárodních smluv, které nebyly dotčeným státem inkorporovány. (3) Do třetice, soudy většiny státu shledávají nepřípustnými rovněž jakékoliv úkony vládní povahy učiněné suverénní mocí uvnitř vlastního území. (4) Poslední případ je pouze britským specifikem. Soudy Spojeného království nezkoumají platnost aktů britské vlády v souvislosti se zahraničními záležitostmi, protože by se jednalo o podrývání ústavní nadřazenosti výkonné moci.²⁰

²⁰ DIXON, M. op. cit., s. 174-175.

Srovnáme-li právě vysvětlený pojem „nepřípustnosti“ a imunity, jednoznačně vidíme, že podstata jurisdikční imunity je odlišná. V případě imunity, národní soud má sice jurisdikci v dané věci, ale v konkrétním případě mu není dovoleno ji vykonat, protože stranou sporu je cizí suverénní stát nebo vláda. Imunita je založena na procesněprávním postavení stran sporu (*ratio personae*), kdežto nepřípustnost stojí na podstatě sporu (*ratio materiae*). S trochu nadsázky tak jurisdikční imunita může být připodobněna k procesní překážce, která znemožňuje postup v řízení jako je tomu například dle § 83 odst. 1 občanského soudního řádu č. 99/1963 Sb. v aktuálním znění.²¹ Tzv. překážka věci zahájené neboli *litispence*, upravená ve zmíněném paragrafu, je pravidlo, které neumožní, aby o téže věci probíhaly u soudu dvě řízení současně. Doslova stanoví, že „zahájení řízení brání tomu, aby o téže věci probíhalo u soudu jiné řízení“.²² Soud se dostává do obdobné situace jako v případě, kdy zjistí, že jeden z účastníků je cizí stát chráněný imunitou, je sice nadán pravomocí a příslušností spor vyřešit, avšak řízení musí být pro procesní překážku zastaveno.²³

2.2. Doktrína Act of State

Od nepřípustnosti sporu je nutné odlišit reálnou obranu státu („*substantive defence*“) označovanou názvem Act of State. Anthony Aust uvádí, že tato doktrína má dvě pojetí. První Britské, uvedeným termínem označuje obranu proti delikt ní žalobě, jako reakci na protinárok cizince, u deliktu spáchaného v cizině. Žalovaný v tomto případě může tvrdit, že jednal podle rozkazů nebo po schválení britské vlády. Druhé pojetí, americké, Aust vysvětluje poněkud odlišněji než např. Ignaz Seidl-Hohenveldern, jenž patří rovněž mezi zastánce amerického pojetí (viz. dále). Podle Austa, americké soudy postupující podle této doktríny nebudou zkoumat legálnost odnětí vlastnictví cizím státem v cizině a to dokonce, ani tehdy mohlo-li jít o porušení mezinárodního práva, ledaže existuje smlouva s dotčeným státem, upravující tuto otázku. Výsledkem je tak obdobný přístup jako v případě nepřípustnosti, soud v takové věci zkrátka nepovede řízení.²⁴ Při srovnání uvedeného pojetí s názory jiných autorů, které lze považovat za obecné, je snadno viditelný úzký rozsah Austovy definice.

²¹ V době zpracování je občanský soudní řád aktuální ve znění novely č. 286/2009 Sb.

²² § 83 odst. 1 občanského soudního řádu č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů

²³ Autorka si je vědoma rozdílu srovnávaných institutů spočívajícím v trvalém charakteru imunity a přechodnosti *litispence*, která po zastavení jednoho ze dvou řízení, obvykle dle pravidel vhodnosti a hospodárnosti, umožní pokračování v soudním jednání.

²⁴ AUST, A. op. cit., s. 162.

. Obecně má doktrína Act of State pouze americké pojetí a je vysvětlována jako národními soudy vytvořená doktrína, která zabraňuje soudům jednoho státu vést šetření o platnosti vládních aktů jiného suverénního státu, které byly uskutečnány v rámci jeho vlastního území.²⁵ Zmíněná doktrína se aplikuje především v situacích, kdy soudy jednoho státu rozhodují spor, ve kterém je třeba posoudit chování cizího státu jako předběžnou otázku, avšak tento stát se sporu neúčastní. Je patrné, že se nejedná pouze o odnětí vlastnictví, jak uvádí Aust.

Jako ilustrační příklad může sloužit případ, kdy nizozemští vlastníci plantáží žádali před německými soudy vydání tabáků od následníka indonéského státu s odůvodněním, že jim Indonésie tento tabák v Indonésii odňala v rozporu s mezinárodním právem. Zejména americké soudy se k takovým situacím stavěly negativně s odůvodněním, že poškozený není připraven o své právo, protože jeho domovský stát může uplatnit nárok na náhradu škody vůči státu, který odnětí učinil.²⁶ Díky značným kritikám směřujícím vůči uvedené doktríně její popularita slábne. Navzdory těmto převažujícím trendům, však můžeme zaznamenat její používání i za hranicemi americké federace.

Stoupenci doktríny Act of State zdůrazňují skutečnost, že odnímající stát získal dispoziční právo nad věcmi, které se v době odnětí nacházely na jeho území, a že je třeba chránit dobrou víru nástupců do práva tohoto státu. Mimo to je argumentem zastánců respektování zásady jednotnosti v rozhodování. Takovýmto názorům však lze oponovat uvedením faktů, že dobrá víra je relativním institutem a zásada jednotnosti rozhodování²⁷ platí pouze v mezinárodním právu soukromém nikoliv v mezinárodním právu veřejném.

Opačné smyšlení bylo podpořeno i rozhodnutím vydaným americkým Nejvyšším soudem věci Banco Nacional de Cuba v. Sabbatino z roku 1964. Soud judikoval, že doktrína Act of State spočívá na ústavněprávních úvahách o ohraničení vnější moci od moci soudcovské, tato doktrína však není žádným pravidlem mezinárodního obyčejového práva. Na základě tohoto rozhodnutí byl americkým

²⁵ BLACK, H. op. cit., s. 38.

²⁶ SEIDL-HOHENVELDERN, I. op. cit, s. 261.

²⁷ V mezinárodním právu soukromém je vyvíjeno úsilí, aby obdobné případy (co do skutkového stavu) byly rozhodovány obdobným způsobem, tzn. snaha o jednotnost v rozhodování. Zatímco v mezinárodním právu veřejném zcela protichůdná rozhodnutí nejsou žádnou výjimkou, z oblasti imunity státu lze ilustrovat rozhodnutími, která vydaly americké a francouzské soudy ve věcech obchodování s vojenským materiálem. Americké soudy, zde imunitu státu přiznávali, kdežto francouzské nikoliv.

Kongresem vydán zákon, který znemožnil soudům USA do budoucna uznávat zahraniční výsostné akty, které považují za odporující mezinárodnímu právu.²⁸

Lze zřejmě souhlasit s názory Ignaze Seidl-Hohenvelderna, že řešení takových střetů zůstává otevřené oběma názorovým směrům, především s ohledem na skutečnost, že v mezinárodním právu obyčejovém neexistuje povinnost, aby cizí státní akty odporující mezinárodnímu právu byly považovány za neplatné.²⁹ Neměly by však být opomíjeny negativa této doktríny a její možná „nespravedlnost“ v podobě nečinnosti soudů v případech porušení práva. Možnost, kdy vývoj doktríny Act of State bude z uvedených důvodů postupně směřovat k jejímu stále minoritnějšímu používání či dokonce naprostému potlačení, by měla zůstat stále otevřena.

2.3. Jurisdikční imunita státu

Obecně lze pojem imunity definovat jako právo státu nepodrobit se donucovací moci jiných států pro způsob svého jednání.³⁰ Z pohledu opačného, tzn. soudního, je imunita překážkou omezující soudce ve výkonu jurisdikce vůči určité skupině osob nebo určitým předmětům sporu.³¹ Imunita státu je projevem svrchovanosti a z ní plynoucí nezávislosti a rovnosti států.³² Jak již bylo řečeno, suverénní stát je suverénem nad všemi věcmi a osobami, které se nacházejí na jeho území, takovéto jsou předmětem výkonu jurisdikce soudů tohoto státu (viz podkapitola 1.1.). Jurisdikční imunita tvoří výjimku z teritoriální jurisdikce státu, kdy cizí stát je nadán určitou právní ochranou vůči výkonu této jurisdikce.³³ Jinými slovy, jurisdikční imunita stanovuje rozsah, v němž jsou státy oprávněny uplatňovat svou soudní pravomoc vůči jiným státům, a jemuž na druhé straně ve stejné míře odpovídá právo těchto států být z pravomoci soudů vyňaty.

Klíčovým a nejčastěji citovaným rozhodnutím, které vysvětluje vztah mezi územní jurisdikcí a imunitou je rozsudek amerického Nejvyššího soudu ve věci *The Schooner Exchange v. McFaddon*. Předmětem tohoto sporu byl nárok na vrácení lodi,

²⁸ SEIDL-HOHENVELDERN, I. op. cit, s. 261.

²⁹ Ibid, s. 262.

³⁰ Ibid, s. 257.

³¹ FOX, H. Immunity, diplomatic and state In CANE, P., CONAGHAN, J. (ed), *The New Oxford Companion to Law*. Oxford University Press Inc. [Databáze] *Oxford Reference Online*. [cit. 19. listopadu 2009].

³² CABAN, P. *Jurisdikční imunita států*. Praha: Eva Rozkotová - IFEC, 2007, s. 11.

³³ DIXON, M. op. cit., s. 174.

kteřou žalobci zkonfiskovala Francie a jako francouzská loď pak kotvila ve filadelfském přístavu. Předseda soudu Marshall v této věci prohlásil, že jurisdikce státu uvnitř svého území je výlučná a absolutní, ale nezahrnuje cizí suverény.³⁴ Stanovil, že:

„Dokonalá rovnost a absolutní nezávislost suverénních států a společné zájmy nutící je k vzájemným stykům a k vzájemné výměně služeb iniciovaly vznik skupiny případů, ve kterých se každý suverén vzdává výkonu části své výlučné územní jurisdikce, která byla prohlášena za atribut každého národa.“³⁵

Existují různé teorie o tom, co tvoří základ imunity a proč by měla být státům poskytována. Autoři jako např. Malcom Shaw či Ian Brownlie, neuvádějí všechny teorie nebo se tímto problémem zabývají pouze okrajově. Dobře strukturovaný přehled možných pohledů na věc zpracoval Martin Dixon ve své Učebnici o mezinárodním právu, a proto zkoumaná problematika bude vysvětlena po jeho vzoru.³⁶

(1) Dixon jako první důvod pro udělení imunity uvádí výše zmíněnou rovnost států jako *ius cogens* podpořenou zásadou *par in parem non habet imperium*, která činí právně nemožným, aby jeden suverén vykonal svou pravomoc nad jiným suverénem. Toto tvrzení opírá o výše citované rozhodnutí *The Schooner Exchange v. MacFaddon*.

(2) Na druhou stranu, v tomtéž rozhodnutí bylo stanoveno, že jurisdikce uvnitř území státu je nutně výlučná a absolutní. Nepřipouští žádná omezení, ledaže jsou uložena státem samým. Imunita státu spočívá ve zřeknutí se jurisdikce územním suverénem, kterým se vzdává svého absolutního práva. V případě *The Schooner Exchange*, předseda Marshall vysvětlil imunitu jako územní, suverénem udělené oprávnění ve prospěch jiného státu, který působí na jeho území. Důvodem takovéto licence je, že bez ní by žádný stát nemohl obchodovat se státními příslušníky jiného státu.

(3) Třetí případ udělení imunity je možno ilustrovat rozhodnutím ve věci *Thai-Europe Tapioca Service v. Government of Pakistan*, které stanovilo, že národní soud by neměl soudit spory zahrnující cizí suverénní stát, jestliže jádrem sporu jsou otázky

³⁴ SHAW, Malcom N. *International Law*. 5. vydání. Cambridge: Cambridge University Press, 2003, s. 622.

³⁵ *The Schooner Exchange v. MacFaddon*, 11 U.S. 7 Crunch 116 116 (1812). [Online]. U.S. Supreme Court. [cit. 30. listopadu 2009], s. 137:

“This perfect equality and absolute independence of sovereigns, and this common interest compelling them to mutual intercourse, and an interchange of good offices with each other, have given rise to a class of cases in which every sovereign is understood to waive the exercise of a part of that complete exclusive territorial jurisdiction, which has been started to be the attribute of every nation.”

³⁶ DIXON, M. op. cit., s. 176-178.

politiky. Jedná se sice o praktický důvod, proč jsou národní soudci zdráhaví rozhodovat spory týkající se cizích států, není to však přesvědčivé vysvětlení imunity samé, jak prohlásil Lord Clyde v případě *Holland v. Lampen-Wolfe*. Imunitu definoval jako ztrátu jurisdikce kvůli postavení jedné ze stran a ne kvůli obtížnosti a delikátnosti problému.

(4) Dále se lze setkat s teorií, jejíž jádro je tvořeno obecnou zásadou, že rozsudek národního soudu nelze vynutit vůči cizímu státu. Při dodržování tohoto pravidla je zde velmi reálná šance, že rozsudek nebude cizím státem respektován a soud disponuje jen velmi málo prostředky, které lze použít pro to, aby respektován byl. Tyto skutečnosti jsou důvodem návrhů směřujících k udělení naprosté imunity ze soudního procesu. Z tohoto pohledu pak imunita není nic jiného než odraz praktických problémů vynucení soudního rozhodnutí vůči cizímu státu. Takováto teorie uděluje imunitu ve všech případech, kdy je stranou sporu jiný stát, protože všechny takové mají stejný problém s vynucením následného rozhodnutí. Je však zřejmé, že imunita není udělována ve všech případech a ve skutečnosti, okolnosti, za kterých je poskytnuta, se v posledních letech redukuje navzdory problému s vynucením.

(5) Poslední pohled na tuto problematiku je založen na mezinárodní zdvořilosti. Udělení suverenity územním suverénem vychází z touhy podporovat mezinárodní spolupráci a vyhnout se nadbytečným sporům mezi státy a jinými členy mezinárodního společenství. To však neznamená, že by imunita byla založena na zdvořilosti spíše než na právním závazku. Suverénní stát má povinnost vyplývající z mezinárodního práva imunitu udělit. Tato teorie pouze zdůrazňuje, že imunita byla původně navržena za účelem péče o dobré vztahy tím, že bude státy chránit před nestálostí národních právních systémů. Pokud by tento pohled byl pravdivý, je ironické, že současný vývoj je přesně opačný. Imunita je udělována v limitovaných případech a její cíl je chránit jednotlivce jednající s cizími suverénní státy.

Jednotlivé teorie o podstatě původu imunity jsou v různém poměru zastávány odbornou veřejností. Pro ilustraci lze jmenovat i českého právního teoretika. Jaroslav Žourek, který je stoupencem teorie o svrchované rovnosti států, resp. v padesátých letech 20. století byl, ji taktéž považuje za základ imunity. Své tvrzení opírá o Chartu OSN, která stanovuje ve svém čl. 2 odst. 1, že Organizace OSN je založena na zásadě svrchované rovnosti všech svých členů. Výklad tohoto článku byl podán na konferenci v San Francisku, a to ve smyslu, že

a) státy jsou si po právu rovny,

- b) požívají všech práv, která se vyvozují z jejich suverenity,
- c) osobnost státu musí být respektována, stejně jako jeho celistvost a politická nezávislost,
- d) stát je povinen v mezinárodním řádu věrně plnit své mezinárodní povinnosti a závazky.

Z toho výkladu dovozuje Žourek již několikrát uvedený závěr, že z rovnosti států a povinnosti respektovat svrchovanost druhých států vyplývá nemožnost podrobit cizí stát pravomoci národního soudu (s klasickou výjimkou v podobě dobrovolného se podrobení této pravomoci).³⁷

Doposud byl jádrem výkladu pouze stát a ochrana mu udělovaná. Oprávněným subjektem z jurisdikční imunity však není pouze státní suverén. Rozeznáváme dvě skupiny subjektů, kterým je tato právní ochrana poskytována a tedy dvě „kategorie“ jurisdikční imunity. První, které je věnována tato práce, se nazývá imunita státu neboli suverénní imunita, zabývá se právy a privilegii udělovaným státu, jeho vládě, zástupcům a majetku.

Druhá kategorie je tvořena diplomatickou a konzulární imunitou, která se soustřeďuje na imunity užívané oficiálními vyslanci cizích suverénních států a na povinnosti, které vůči nim má hostitelský stát. Účelem není prospěch jedince, ale umožnit jedinci realizaci funkce, do níž byl jmenován a na základě níž jedná jménem státu, aniž by se musel obávat zásahů hostitelského státu. Náplní konzulární činnosti je spíše administrativa a skutečná politika a reprezentace je v rukou diplomatů. Odlišnost této kategorie od imunity státu je možné spatřovat i na poli kodifikace. Právní úprava diplomatické a konzulární imunity je vtělena do dvou dokumentů – Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích z roku 1961 a Vídeňské úmluvy o konzulárních stycích z roku 1963. Tyto dvě Úmluvy představují pro smluvní státy základní rámec diplomatické a konzulární imunity, který je pak dále modifikován bilaterálními dohodami či zákonnými předpisy jednotlivých států. Samozřejmě ne každý stát zmíněné úmluvy podepsal. Taci se i nadále řídí mezinárodněprávními obyčejovými pravidly, bilaterálními smlouvami a svou vnitrostátní úpravou. Avšak srovnáme-li oblast diplomatické, resp. konzulární imunity s imunitou státu, tato postrádá platnou rámcovou úpravu a rozsah udělované imunity je tak rozdílný stát od státu. V posledních letech bylo možné zaznamenat snahy

³⁷ ŽOUREK, J. Vynětí státu z pravomoci cizích států a úřadů. In Žourek, Jaroslav (ed.), *Studie z mezinárodního práva II*. Brno: ÚV KSC, 1956, s. 34.

vytvořit mezinárodní smlouvu upravující oblast imunity státu, o tom však bude pojednáno na jiném místě.

Problematika diplomatické a konzulární imunity je značně rozsáhlá a její zkoumání nepatří mezi cíle této práce, proto již nadále nebude této otázce věnována pozornost.

V závěru teoretického výkladu pojmu jurisdikční imunita je rovněž nezbytné zdůraznit, že jurisdikční imunita neznamenaá vynětí z hmotného práva jiného státu. Její povaha je pouze procesněprávní, nikoliv hmotněprávní. Projevem této skutečnosti je možnost vzdání se imunity ze strany státu, a to zásadně ve všech případech, v nichž by byla dána obecná pravomoc a příslušnost soudu jiného státu.³⁸ Taktéž je nutné říci, že není žádná imunita z mezinárodněprávní odpovědnosti, jestliže taková existuje podle obecného mezinárodního práva.³⁹

Termín „imunita“ se často užívá ve spojení s přídavnými jmény absolutní nebo restriktivní. Ať tak či onak imunita není nic víc než obecná směrnice pro právní režim jednotlivého případu. Imunita není absolutní v pravém slova smyslu, protože, jak již bylo zmíněno, je možné se jí vzdát. Jsou zde limity a výjimky měnící se podle podstaty důvodu pro takovou „licenci“. Rozsahu imunity je složitou problematikou, která si zaslouží bližší pozornost v samostatné, následující kapitole.

³⁸ CABAN, P. op. cit., s. 9.

³⁹ BROWNLIE, I. op. cit., s. 326.

3. Absolutní a restriktivní jurisdikční imunita

Názory týkající se rozsahu, v jakém má být imunita státům poskytována, nejsou jednotné. Existují dvě základní teorie o rozsahu právní ochrany, kterou státy požívají vůči soudní pravomoci jiných států. Jedná se o teorie absolutní imunity a restriktivní imunity. Teorie *absolutní imunity* deklaruje, že státy v důsledku své svrchované rovnosti jsou nadány imunitou vůči jakémukoliv výkonu soudní pravomoci jiných států, ledaže se jí dobrovolně vzdají. Naproti tomu teorie *restriktivní imunity*, někdy označovaná jako funkční, připouští, aby soudy jednoho státu uplatňovaly svou pravomoc vůči cizím státům i bez jejich souhlasu vesměs ve všech případech, kdy cizí stát jedná v rámci jurisdikce jiného státu v soukromoprávním postavení.

Obecně řečeno, vývoj směřoval od absolutního pojetí k restriktivnímu, avšak teoretické názory nebyly a nejsou jednotné, proto si tato problematika zaslouží podrobnější výklad ve dvou následujících kapitolách. Evoluci absolutní a restriktivní imunity bude demonstrována jak na zemích *common law*, tak na zemích *kontinentálního práva*. Důvodem toho dělení je, že pouze země *common law* se pokusily svůj postoj k jurisdikční imunitě upravit přijetím zákona, zatímco paradoxně země *kontinentálního práva* tuto problematiku řešily pomocí mnohostranných mezinárodních smluv. Jejich snaha vyvrcholila Evropskou úmluvou o imunitě státu a Úmluvou OSN a jurisdikčních imunitách států, o nichž bude pojednáno později v samostatné kapitole.

3.1. Historický vývoj

3.1.1. Absolutní imunita

Výklad evoluce jurisdikční imunity státu tradičně začíná od absolutní imunity. Při použití této doktríny je státu udělena imunita nehledě na okolnosti případu zjednodušeně řečeno proto, že je nadán suverénní mocí a má postavení státu. Úplné vynětí suverénního státu z pravomoci orgánů jiného státu je touto teorií považováno za obecnou zásadu mezinárodního práva a každý stát je tak povinen nedotknutelnost druhých svrchovaných států respektovat. Imunita je presumována, není-li prokázáno, že

pro konkrétní případ státu nepřisluší, což může nastat pouze na základě výslovného projevu vůle dotčeného státu.⁴⁰

Teorie absolutní imunity je tvořena staletou praxí počínající již ve starověku učením o imunitě panovníka. Prvního teoretického zformulování se ale dočkala až v roce 1354. Autorem této teorie o absolutní nedotknutelnosti panovníka byl italský právník Bartolus de Sassoferato, který ve svém díle *Tractatus repressalium* prohlásil, že panovník jakožto svrchovaný suverén a vládce nesmí být podroben jakékoliv vnější světové moci, ani moci císaře Svaté říše římské. Historicky nejširší pojetí bylo vytvořeno o několik staletí později ve Francii. V druhé polovině 17. století zde Jacques-Bénigne Bossuet představil koncepci, v níž ztotožnil panovníka a stát. Panovník měl tedy absolutní, bohem danou a nezrušitelnou imunitu, nikdo a nic ho jí nemohl zbavit, ani nemohla být odvolána. Jeho imunita se vztahovala i na poddané, protože ti vždy vykonávali vůli panovníka; soudit je mohl jen král Francie. Tyto krajní koncepce byly v průběhu středověku a novověku zmírněny, především díky třem významným soudním procesům vedeným proti hlavám států (proces proti Marii Stuartovně, Karlu I. a Ludvíku XVI.) a došlo zcela k oddělení panovníka a státu.⁴¹

Nový směr vývoje je možné pozorovat již od 16. století, kdy se začalo rozlišovat mezi *imunitou věčnou* (danou od Boha, které se nelze vzdát) a *imunitou zrušitelnou* (již se je možné pouze v konkrétním případě výslovným a striktně formálním způsobem vzdát).⁴²

„Život“ absolutní imunity je dokumentován bohatým výčtem soudních rozhodnutí. Mezi hlavní státy aplikující tento přístup patřila Velká Británie a Spojené státy americké. K ilustrování britského postoje lze uvést, jako jeden příklad z mnoha, rozhodnutí v případě *Porto Alexander* z roku 1920. Jádrem sporu bylo zabavení portugalské lodi, proti které byl vydán soudní příkaz pro nezaplacení poplatku za služby remorkérů poskytnuté u Liverpoolu. Loď byla výhradně zapojena do soukromého obchodu, i přesto soud odmítl se případem zabývat z důvodů existence zájmu portugalské vlády v této věci. Naproti tomu, jisté odlišnosti můžeme zpozorovat v americkém postoji. Soudy USA rozlišovaly mezi vlastnictvím na jedné straně a držbou a kontrolou na straně druhé. Tak například v případě *Navemar* z roku 1938 odmítl soud

⁴⁰ BALAŠ, V., PAUKNEROVÁ, M., ZEMÁNEK, J. Jurisdikční imunita státu v mezinárodním právu. *Právník*, 1988, roč. 77, č. 5, s. 453.

⁴¹ DVORÁK, T. K některým historickým otázkám jurisdikční imunity. *Právník*, 2000, roč. 139, č. 10, s. 975–976.

⁴² *Ibid*, s. 981–982.

udělit imunitu lodi s odůvodněním, že loď nebyla v rozhodné době pod kontrolou a dohledem dotčeného státu navzdory faktu, že byla vlastněna státem, který namítal svou imunitu.⁴³

Je zřejmé, že takto striktní doktrína absolutní imunity (i s ohledem na různé modifikace v její aplikaci) byla schopná způsobovat značné potíže fyzickým a právnickým osobám jakož žalobcům ve sporech ze soukromoprávních vztahů. Byla jim odepřena ochrana vlastním národním právem a to i v nejjasnějších případech nezákonných aktů cizích států. Zlom v celosvětovém postoji přišel s první světovou válkou. Díky ideologickým změnám a obecné expanzi mezinárodního obchodu, které po ní následovaly, se absolutní imunita stala příliš vysokou cenou za udržení teorie o právní rovnosti států. Státy, které byly stále jejími zastánci, začaly čelit poklesu svých podílů na světovém obchodu, protože nebyly schopni zabezpečit práva svých občanů a společností. Výsledek těchto změn nevyhnutelně vedl k vytvoření nové teorie – teorie omezené neboli restriktivní imunity.⁴⁴

Ať už se jednalo o země common law nebo kontinentálního práva, všechny zastávaly teorii absolutní imunity dokonce první poloviny 20. století, s tím, že už po první světové válce se začaly ozývat pochybnosti o její správnosti. Jedinou výjimkou byly soudy Belgie a Itálie, které zastávaly restriktivní přístup již na přelomu 19. a 20. století. O této „italsko-belgické revoluci“ bude pojednáno v zápětí.

3.1.2. Restriktivní imunita

Podle teorie omezené imunity je stát vyňat z jurisdikce soudů jiného státu jen v případech určité činnosti. Jádrem této teorie je rozlišování mezi akty učiněnými státem v rámci soukromoprávní sféry, tzv. akty *iure gestionis*, kterým imunita udělena není, a akty představující výkon vrchnostenských pravomocí, tzv. akty *iure imperii*, které jsou imunitou chráněny.

Omezená imunita se začíná prosazovat v druhé polovině 19. století v důsledku rozvoje činností státu, které vedly k takovému rozšíření výjimek z pravidla absolutní imunity, že došlo k jejímu zvratu.⁴⁵ Shrňme-li hlavní aspekty, jež ovlivnily vývoj této nové koncepce, jednalo se o vzrůstající nevrchnostenské mezinárodní obchodní

⁴³ SHAW, M.N. op. cit., s. 626-627.

⁴⁴ DIXON, M. op. cit., s. 179.

⁴⁵ BALAŠ, V., PAUKNEROVÁ, M., ZEMÁNEK, J. op. cit., s. 454.

činnosti, dále pak prosazující se uplatňování odpovědnosti států před jejich vlastními soudy, rozšiřující se případy, kdy se státy dobrovolně vzdávaly své imunity v soukromoprávních transakcích a posléze i rostoucí vnímání nespravedlnosti, kterou přiznání absolutní imunity v četných případech způsobovalo soukromým osobám.⁴⁶

Dalším podstatným faktorem, který přispěl k rozvoji restriktivní imunity, a především k jejímu rozšíření, byla změna postoje hlavních zastánců absolutní imunity – USA a Velká Británie schválily nové zákony, kterými přijaly za vlastní nový restriktivní přístup.⁴⁷

Ve Spojených státech amerických tomuto obratu předcházela v roce 1952 tzv. *Tale letter*. Jednalo se o dopis, který zaslal právní poradce ministerstva zahraničních věcí Jacki B. Tale ministru spravedlnosti Philipu B. Perlmanovi. V dopise ministerstvo zahraničních věcí poukázalo na obecně vzrůstající účast vlád v obchodních činnostech a na měnící se názor států o absolutní imunitě, a stanovilo, že co se imunity týče, nadále bude zastávat restriktivní přístup.⁴⁸ Rozhodování soudu však stále nebylo jednotné. Definitivně byl v USA odklon od absolutní imunity potvrzen o několik let později v roce 1976 přijetím zákona s názvem *Foreign Sovereign Immunities Act (FSIA)*, který se tak stal první souhrnnou vnitrostátní úpravou restriktivní imunity.

Naproti tomu, vývoj ve Velké Británii byl poněkud odlišný. Jedním z prvních rozhodnutí proklamující restriktivní imunitu byl rozsudek ve věci *Philippine Admiral* z roku 1976. Státní rada v odvolacím řízení stanovila, že jedná-li se o státem vlastněnou obchodní loď, která je zapojena do běžného obchodu a byl proti ní vydán soudní příkaz, nebude jí poskytnuta imunita a soudní proces může proběhnout. Odůvodněním mimo jiné byl vývoj názorových trendů směřující proti doktríně absolutní imunity a nesprávnost její aplikace, jestliže v západním světě státy mohly být pro soukromoprávní závazky postaveny před soud a nebyl zde žádný důvod, proč by státy neměly být všude stejně odpovědné. Zajímavostí je dvojí přístup, který britská judikatura vytvořila. Spočíval v aplikaci absolutní imunity u žalob *in personam* a restriktivní imunity u žalob *in rem*. Naštěstí byl brzy překonán a vývoj omezené imunity v Británii završil *State Immunity Act (SIA)* roku 1978.⁴⁹

⁴⁶ CABAN, P. op. cit., s. 10.

⁴⁷ BALAŠ, V., PAUKNEROVÁ, M., ZEMÁNEK, J. op. cit., s. 454.

⁴⁸ SHAW, M. N. op. cit., s. 628.

⁴⁹ Ibid, s. 629-631.

Co se týče zemí kontinentálního práva, již bylo konstatováno, že jejich vývoj se ubíral poněkud jiným směrem. Smluvně byla restriktivní imunita zakotvena v mírových dohodách uzavřených po první světové válce, které stanovily, že v případě mezinárodního obchodu vykonávaného poraženým Německem, nebude stát požívat žádné imunity vyplývající z jeho svrchovanosti. Od tohoto okamžiku počíná tendence nepřiznávání imunity, avšak aplikace nového přístup ani zde jednotná nebyla.⁵⁰ Následovala éra mnohostranných dohod, které upravovaly otázku imunity pro zvláštní oblasti od lodní dopravy po letecký provoz. K pokroku významně přispěla i rozhodovací činnost soudů.

Roku 1950 rakouský Nejvyšší soud vydal rozhodnutí ve věci *Dralle v. Československá republika*, ve kterém, po obsáhlém průzkumu praxe, vyslovil, že ve světle vzrůstajících obchodních aktivit států, ztratila klasická doktrína absolutní imunity význam a přestala být pravidlem mezinárodního práva.⁵¹ V souladu s tímto rozhodnutím následně rakouský Nejvyšší soud přijal nová pravidla, která stanovila vynětí cizích států z jurisdikce rakouských soudů, pouze pokud jde o jejich jednání uskutečněná při výkonu jejich svrchované moci, a podřízení cizích států rakouské jurisdikci ve sporech vznikajících v oblasti soukromého práva.⁵²

Nelze opomenout dříve naznačený revoluční přístup belgických a italských soudů, u kterých se aplikace restriktivního přístupu prosadila již na přelomu 19. a 20. století. Soudy obou zemí v této době vycházeli z jasného rozlišování mezi postavením cizího státu jako vykonavatele veřejné moci na straně jedné, a jako subjektu soukromého práva na straně druhé. Na základě této diferenciaci byla imunita přiznávána pouze v případech týkajících se vrchnostenských aktů státu.⁵³

3.2. Akty iure gestionis a iure imperii

Podstata restriktivní teorie spočívá v uvědomění si skutečnosti, že stát se při své činnosti dostává do odlišných postavení. Privilegium imunity by mu mělo být uděleno pouze, jedná-li v postavení suveréna. Během výkladu o restriktivní imunitě bylo uvedeno, že její jádro spočívá v rozlišování aktivit státu podle toho, zda stát jedná v roli suveréna používajíc své vrchnostenské pravomoci, taková činnost spadá do kategorie

⁵⁰ BALÁŠ, V. Vynětí států z pravomoci cizích soudů - trendy. *Právník*. 1996, roč. 85, č. 4, s. 305-306.

⁵¹ SHAW, M. N. op. cit., s. 628.

⁵² BALÁŠ, V. op. cit., s. 309.

⁵³ CABAN, P. op. cit., s. 18.

iure imperii, nebo jedná v postavení soukromoprávní osoby, takováto činnost je považována za *iure gestionis*. Smyslem tohoto rozlišování mezi oběma typy aktů je zajistit, aby se státem bylo zacházeno jako s každým jiným účastníkem sporu, pokud se chová jako soukromoprávní osoba a naopak, aby mu byly uděleny odpovídající imunity, je-li v postavení vykonavatele suverénní moci. V praxi se ukázalo být klíčovým problémem stanovení jasné hranice mezi tím, jaký akt lze ještě považovat za suverénní a naopak jaký již nelze. V mnoha případech si navíc jednotlivé státy stanovily vlastní kritéria pro tuto diferenciaci, což přináší další problémy. Rozlišování mezi akty *iure gestionis* a akty *iure imperii* je složitou problematikou, která zasluhuje podrobnější výklad.

Stanovení problematické hranice prošlo dlouholetým vývojem, během něhož nebyly žádnou výjimkou zcela protichůdná rozhodnutí v jednotlivých zemích. Například v případě sporů týkajících se koupě vojenského materiálu pro armádu, italské soudy odmítly přiznat imunitu, kdežto francouzské a americké ji přiznávaly. Takováto rozporuplná judikatura pak byla často argumentem proti restriktivnímu přístupu. Na stranu absolutní imunity se v padesátých letech postavil i výše jmenovaný český teoretik Jaroslav Žourek, s tvrzením, že učení o omezené imunitě je nebezpečím pro svrchovanost a nezávislost státu a rozlišování mezi akty *iure imperii* a *iure gestionis* je samo o sobě ryze umělé.⁵⁴ Tyto názorové směry však byly překonány a v dnešní době restriktivní teorii zastává naprostá většina států.

K problému s určením hranice mezi akty *iure gestionis* a akty *iure imperii* se nabízí několik řešení s ohledem na různá určující kritéria. Při zkoumání názorů domácích či zahraničních teoretiků zabývajících se uvedeným problémem, jako jsou např. Brownlie, Shaw či Balaš, se lze setkat povětšinou s rozsáhlým vysvětlením jednoho či dvou přístupů, který ten či onen teoretik považuje za správný. Nejširší výklad jednotlivých možných řešení lze opět nalézt v díle Martina Dixona,⁵⁵ proto není-li řečeno jinak, je v následujících podkapitolách odkazováno právě na tohoto autora.

3.2.1. Účel aktu (tzv. subjektivní test)

Jedním z určujících kritérií, pro stanovení, zda akt státu je suverénní či nikoliv, může být *účel* či *motiv* jednání v souvislosti, s nímž je imunita namítána. Podle tohoto pravidla platí následující: pokud je účelem jednání dosáhnout suverénního aktu, imunita

⁵⁴ ŽOUREK, J. op. cit., s. 57.

⁵⁵ DIXON, M. op. cit., s. 180.

bude udělena; pokud však je účel nesuverénní, imunita poskytnuta nebude. V praxi se toto řešení nesetkalo s úspěchem. Klíčovým rozhodnutím, které zavrhl účel aktu, jako relevantní kritérium bylo učiněno ve věci *Victory Transport Inc. v. Comisaria General De Abastecimientos y Traspertos* z roku 1963. Americký soud zde judikoval, že *účelový test* je nedostačující, protože všechna suverénní jednání mohou být v nějakém směru činěna ve veřejném zájmu. Navíc soud poukázal na to, že stát sám nemá žádné soukromé potřeby, neboť vždy jedná v zájmu země. Aplikací tohoto kritéria by pak všechny akty státu mohly být podřazeny pod kategorii *iure imperii*. Navzdory praktickému odmítnutí soudy, byl účel jednání zohledněn ve znění čl. 2 Úmluvy OSN o jurisdikční imunitě státu, o tom však později (viz kapitola 6.2.1.).

3.2.2. Podstata aktu (tzv. objektivní test)

Jádro tohoto testu spočívá v určení, zda posuzované jednání je ve své podstatě obchodní transakcí. Například zásobovací smlouva je obchodní transakcí *par excellence* a všechny takové smlouvy jsou pak akty *iure gestionis*. I tento přístup byl podroben kritice v rozhodnutí *Victory Transport*, které poukázalo na skutečnost, že některé akty jsou *prima facie* obchodními transakcemi, které může uzavřít pouze stát (např. koupě bitevních lodí). *Podstata aktu*, jako kritérium pro určení nesuverénních jednání, tak nezohledňuje výhradně suverénní povahu některých transakcí. Nedostatek tohoto kritéria tedy tkví v neschopnosti přijmout fakt, že některé činnosti státu mohou být provedeny pouze jako čistě obchodní.

Mezi českými právními teoretiky se zastáncem tohoto formálního přístupu zdá být nebo alespoň v devadesátých letech 20. století byl, Vladimír Balaš. Ten ve svém článku, týkajícím se kritérií zužující rozsah imunity, odkazuje na práci A. Weisse.⁵⁶ Weisse podle Balaše říká, že při určování, zda jde o akty *iure imperii* či *iure gestionis*, nelze brát ohled na předmět či cíl transakce, ale pouze na její povahu. Kritériem je tak, bez jakéhokoliv ohledu na předmět transakce, skutečnost, že právní transakce je takové povahy, která umožňuje její uzavření jednotlivcem (akty *iure gestionis*). A opačně, definice jednání *iure imperii* je založena na skutečnosti, že akty zákonodárné, výkonné a správní povahy mohou být uskutečněny pouze státem. Jak Balaš uvádí, kritiky tohoto

⁵⁶ Reference Balaše směřovaly vůči Weissovu dílu *Compétence ou l'incompétence des tribunaux à l'égard des États étrangers* z roku 1923.

testu směřují vůči faktu, že soukromoprávní a vrchnostenské akty nemusí být nutně protichůdné a proto je obtížné je od sebe odlišit.⁵⁷

Uvedené nedostatky obou kritérií, jak účelu, tak podstaty aktu, byly kanadským soudem vyřešeny tak, že oba „testy“ prohlásil za navzájem doplňující se. Jednalo se o rozhodnutí ve věci *United States v. The Public Service Alliance of Canada* z roku 1993, v němž soud stanovil, že spíše než odporující, jsou oba přístupy vzájemně se doplňující a, že není možné použít jeden bez zvážení i druhého. Tento nový přístup je znám jako „*dvoufázový test*“ (viz dále).

3.2.3. Objekt právního vztahu

Odmítnutí objektivního a subjektivního testu vedlo americké soudy k vytvoření nového pragmatického kritéria. Opět se jednalo o rozhodnutí *Victory Transport*, které se stalo klíčovým v otázce posuzování aktů státu a představilo nový postup při určování aktů *iure gestionis* či *iure imperii*. Jeho podstatou je klasifikace jednotlivých aktů podle jejich objektu. Tak např. administrativní akty jako je vyhoštění cizinců či legislativní akty typu znárodnění majetku byly zařazeny do kategorie aktů *iure imperii* nehledě na účel nebo způsob jejich provedení. Klíčovým bodem je nejprve sestavit seznam jednotlivých aktů, podle kterého se pak soudy budou řídit. Tento seznam je konečný a vymezuje, které akty jsou *iure gestionis* a které *iure imperii*, tak že účel ani podstata nemohou ovlivnit výsledek případného sporu. Soud by tedy v žádném případě neposuzoval podstatu transakce, ani by se nepokoušel hledat její účel. Problémem zde je prvotní určení správné kategorie pro jednotlivá jednání a také to, že by soud nikdy nemohl vzít v potaz okolnosti konkrétního případu.

3.2.4. Dvoufázový test (kontextový přístup)

Východiskem pro vznik tohoto testu byla opět judikatura, konkrétně se jednalo o rozhodnutí britské Sněmovny lordů ve věci *I Congreso del Partido*. Spor se týkal dvou kubánských lodí, které vezly cukr do Chile. Obě byly vlastněny státní společností a po převratu v Chile jim bylo Kubánskou vládou nařízeno změnit směr a držet se dál od

⁵⁷ BALAŠ, V. Jurisdikční imunita státu, hledání kritérií zužující její rozsah. *Právník*. 1990, roč. 129, č. 4, s. 350-351.

Chile. Žaloba *in rem* byla vznesena chilským vlastníkem nákladu. Vláda Kuby však namítala imunitu s odůvodněním, že k porušení smlouvy došlo z důvodu změny zahraniční politiky státu.

Aby Sněmovna lordů mohla rozhodnout, zda Kuba namítala imunitu oprávněně, musela stanovit rozdíl mezi *iure gestionis* a *iure imperii*. Ten spočíval v určení, zda relevantní akty Kuby byly učiněny ve sféře soukromého práva nebo prostřednictvím státní moci. Akt soukromého práva je takový, který může učinit i soukromá osoba. Podstatná změna však spočívá v tom, že soud zváží okolnosti celého případu, a to jak počáteční smlouvu mezi stranami, tak i jednání, které způsobilo vznik sporu mezi nimi. Aby mohlo být jednání státu jako celek zařazeno do kategorie *iure gestionis* oba akty, prvotní smlouva i protiprávní akt, musí být soukromoprávní, proto dvoufázový test. Praktickým problémem je určení, která jednání státu jsou relevantní právě pro daný spor a která z nich mají soukromoprávní povahu. I navzdory těmto obtížím se dvoufázový test dočkal dalšího použití a to nejen britskými soudy. V dříve zmíněném případě *United States v. The Public Service Alliance of Canada*, kanadský soud rozhodl, že je nutné přihlídnout jak k podstatě jednání, tak ke kontextu, ve kterém bylo učiněno. Navíc stanovil, že pokud je prvotní akt *iure imperii* neznamená to nutně stejnou charakteristiku i následného jednání.

Výše uvedené testy byly a jsou v různé míře přijímány jednotlivými státy a jejich pojetí se může lišit podle toho, jak se s nimi vypořádala národní legislativa. V důsledku neexistence jednotné právní úpravy není ohledně uvedené problematiky shoda. Tuto situaci se pokusila vyřešit Úmluva OSN o jurisdikční imunitě států a jejich majetku, která zvolila jako primární ukazatel podstatu jednání s nutností vzít v úvahu i účel tohoto jednání. Podrobněji o zvoleném řešení bude pojednáno v další části této práce (viz podkapitola 6.2.1.). Navzdory nejednotnému přístupu i samotná obecná akceptace restriktivní imunity má klíčový význam. Upuštění od dosavadního absolutního postoje otevřelo státům možnost omezit imunitu cizího státu, což doposud nepřipadalo vůbec v úvahu. Na základě diferenciací mezi akty *iure gestionis* a *iure imperii*, tak stát může odmítnout udělení imunity, aniž by to znamenalo porušení mezinárodního práva.

Na tomto místě se nabízí i úvahy o reciprocitě, která by se mohla zdát snadným a jednoznačným řešením problému, kdy imunitu poskytnou a kdy nikoliv, založeném na

zvážení vzájemných postupů států. Pokud by jeden stát udělil imunitu ze své jurisdikce jinému státu, tento by mu v případě vyvstání obdobné otázky jeho „laskavost“ vrátil stejným způsobem, tj. udělením imunity. Čas od času se lze setkat s názory soudů či právních teoretiků zdůrazňující roli principu reciprocit v kontextu imunity státu. Tento přístup však vyvolává právní nejistotu a představuju výmluvu pro neakceptovat praxí ustálené standardy, proto není obecně považován za přijatelné východisko. Uvedený názor zastává např. i Ian Brownlie.⁵⁸

3.3. Obchodní transakce

Obchodní transakce je nejtypičtějším příkladem aktů *iure gestionis*. Je však třeba uvést, že existují právní teoretici, kteří považují obchodní transakce za jedno z kritérií pro určení, zda se jedná o *akty iure gestionis* či *akty iure imperii*. Historický vývoj toho institutu zohledňoval oboje, jak obchodní transakce jako příklad soukromoprávní činnosti tak obchodní transakce jako kritérium pro rozlišení mezi soukromoprávními a veřejnoprávními akty státu aniž by docházelo k zřetelnému odlišení, a proto ani v této práci není stanovena jasná hranice mezi oběma názorovými proudy. Důsledkem zařazení určitého jednání do kategorie obchodní činnosti bude vždy odepření imunity.

Spornou otázkou je jak spolehlivě stanovit kritéria pro určení obchodní transakce. Jako jedno z možných řešení byl zvažován účelový test nebo test podstaty aktu. Například v případě *Empire of Iran* se v roce 1963 německý federální ústavní soud rozhodl dát přednost testu podstaty aktu⁵⁹, rozhodování se však lišilo soud od soudu. Praktické a jednotné příklady možného řešení této situace přišly až s prvními pokusy o psanou souhrnnou úpravu jurisdikční imunity států, a to jak na vnitrostátní úrovni, ve Spojených Státech již zmiňovaný Foreign Sovereign Immunities Act (FSIA) či ve Velké Británii State Immunity Act (SIA), tak na mezinárodní úrovni v Evropské úmluvě o imunitě státu a v Úmluvě spojených národů o jurisdikčních imunitách států. V této chvíli bude pozornost věnována pouze vnitrostátním úpravám, o mezinárodních poměrech bude pojednáno v samostatné kapitole (viz kapitola 6.).

Americký FSIA stanoví, že obchodní charakter jednání je posuzován podle povahy jednání nebo konkrétního obchodu či aktu spíše než dle jeho účelu. Dle FSIA

⁵⁸ Viz BROWNLIE, I. op.cit., s. 340.

⁵⁹ Claim against the Empire of Iran Case. Federal Constitutional Court, Federal Republic of Germany, 30 April, 1963. In Lauterpacht E. (ed.), *International Law Reports*, vol. 45. Cambridge: Cambridge University Press, 1972, 57 - 61.

cizí stát nepoživá imunitu, pokud je žaloba založena na obchodní činnosti cizího státu ve Spojených státech, na úkonu cizího státu uskutečněném v USA ve spojitosti s obchodní činností mimo Spojené státy nebo na úkonu cizího státu uskutečněném mimo USA ve spojitosti s obchodní činností rovněž mimo Spojené státy, ale mající přímý efekt na území Spojených států amerických.⁶⁰

Naproti tomu ve Velké Británii, SIA výrazně podrobněji vymezil, co je myšleno obchodní transakcí. Je to jakákoliv smlouva týkající se zásobování zboží či služeb, finanční půjčka nebo odškodnění a jakékoliv jiné transakce nebo jednání (ať už obchodní, průmyslová, finanční, profesionální či obdobného charakteru), do kterých stát vstupuje, popř. se účastní jiný způsobem než při výkonu suverénní moci.⁶¹ Uvedené vymezení přesně neodpovídá dichotomii aktů *iure gestionis* a *iure imperii*. Jednání splňující uvedené znaky bude podrobena jurisdikci a rozlišení mezi suverénní a nesuverénní akty nebude relevantní, pokud bude učiněno *jiný způsobem než při výkonu suverénní moci*. Dále SIA stanoví, případy, ve kterých stát není imunní. Jde o jednání související s obchodní transakcí, do které stát vstoupil; a jednání související se závazkem, který z titulu smlouvy (ať už obchodní či nikoliv), je uskutečněn částečně nebo zcela ve Velké Británii.⁶²

3.4. Pracovní smlouvy

Druhou zvláštní kategorií aktů *iure gestionis* jsou smlouvy o zaměstnávání osob či pracovní smlouvy, jejichž jednou stranou je cizí stát. Cílem této stručné podkapitoly je vůbec poukázat na existenci takovéto kategorie v praxi, avšak s ohledem na hlavní, touto prací zkoumané téma, nebude podán detailní výklad.

Důvodem uvedeného vyčlenění z obecné kategorie soukromoprávních aktů je určité specifikum týkající se suverenity cizího státu i státu soudu, které se v běžných byť soukromoprávních vztazích - cizí stát vs. soukromá osoba, neuplatní. Cizí stát má mimo jiné zájem chránit výkon svých svrchovaných funkcí, na druhé straně stát soudu má zájem poskytovat ochranu pracovním vztahům jednotlivců odehrávajícím se na jeho území. Jejich zvláštní postavení je určeno i například užší souvislostí

⁶⁰ Section no. 1603, no. 1604, Foreign Sovereign Immunities Act 1976. [Online]. uscode.house.gov. [cit. 4. března 2010]. Dostupné na <<http://uscode.house.gov/download/pls/28C97.txt>>.

⁶¹ Provision no. 3, State Immunity Act, 1978. [Online]. opsi.gov.uk. [cit. 4. března 2010]. Dostupné na <http://www.opsi.gov.uk/RevisedStatutes/Acts/ukpga/1978/cukpga_19780033_en_1#pt1-pb2-11g3>.

⁶² SHAW, M. N. op.cit., s. 641.

s diplomatickými a konzulárními výsadami.⁶³ Avšak stále se jedná o pracovně právní vztahy, které nejsou diplomatickými nebo konzulárními posty, tyto jsou regulovány právními normami, které se týkají diplomatické a konzulární imunity.

Úpravu těchto pracovních smluv můžeme, obdobně jako u obchodních transakcí, najít ve vnitrostátních předpisech i mezinárodních dokumentech. Jako u výkladu o obchodních transakcích, i na tomto místě budou uvedeny pouze vnitrostátní právní úpravy, resp. úprava. Americký FSIA nemá specifické ustanovení týkající se pracovních smluv, proto takové kontrakty budou posuzovány jako kterákoliv jiná soukromoprávní jednání.

Britský SIA stanoví, že stát není imunní v souvislosti s jednáním týkajícím se pracovní smlouvy uzavřené mezi státem a jednotlivcem na území Velké Británie nebo pokud je zde úplně, popř. částečně práce vykonávána.⁶⁴ Z tohoto obecného pravidla SIA výslovně zakotvil výjimky, např. zaměstnanec je občanem státu – zaměstnavatele. Obdobná úprava byla zvolena i v Úmluvě OSN, o které bude pohovořeno na příslušném místě této práce (viz podkapitola 6.2.2.).

⁶³ CABAN, P. op. cit., s. 49.

⁶⁴ Provision no. 4, State Immunity Act 1978 [online]. opsi.gov.uk, [cit. 16. února 2010]. Dostupné na <http://www.opsi.gov.uk/RevisedStatutes/Acts/ukpga/1978/cukpga_19780033_en_1#pt1-pb2-11g4>.

4. Další případy výkonu jurisdikce vůči cizímu státu

V předešlé kapitole byly vysvětleny situace, kdy na základě restriktivní teorie jurisdikční imunity, bude stát podroben jurisdikci cizího státu, a byly objasněny dvě specifické skupiny vyčleňující se z aktů *iure gestionis* – obchodních transakce a pracovní smlouvy. Na uvedené případy lze nahlížet jako na výjimky z obecného pravidla jurisdikční imunity, která je státu před soudem cizí země přiznávána. Existují však ještě další případy, které umožňují státu aplikovat svou jurisdikci, a které nejsou založeny na diferenciaci mezi *iure gestionis* a *iure imperii*. První z nich je dobrovolné *vzdání se imunity* a druhým je sporná otázka *porušení mezinárodního práva*.

4.1. Vzdání se imunity

Vzdání se imunity není obligatorním institutem. Jedná se o právo státu, nikoliv o jeho povinnost. Stát může využít této možnosti a dle své vůle se nabízené právní ochrany vzdát výslovným nebo konkludentním aktem. V praxi existuje zásadní rozdíl v přístupu k hodnocení tohoto kritéria, který vychází ze sporů ohledně možného rozsahu imunity.

Zastánci absolutní imunity spatřují výslovné zřeknutí se jako jediný možný způsob omezení imunity, ať už učiněné formou mnohostranné či dvoustranné smlouvy. Podstatné je, že stát vyjádřil v uzavřené smlouvě svou vůli podřídit se jurisdikci cizího státu nebo tak učinil zplnomocněný zástupce státu prohlášením před soudem. Pro zastávce restriktivní imunity je vzdání se pouze jedním z vícera možných způsobů omezení imunity.⁶⁵

V souvislosti s konkludentním zřeknutím se je obecně přijímáno několik možností jak takový akt učinit. Jedná se o situace, kdy

- (a) „stát nevysloví svůj nesouhlas s výkonem jurisdikce místního soudu a bez námitek se jako odpůrce účastní soudního jednání nebo
- (b) stát sám zahájí soudní řízení tím, že vznesе žalobu nebo do soudního řízení již zahájeného vstoupí. Má se rovněž za to, že

⁶⁵ BALAŠ, V. Jurisdikční imunita, op. cit., s. 349-350.

(c) stát nemůže nárokovat imunitu v případech protinávrhů, vyplývají-li z téhož poměru a stejně tak

(d) stát nemůže nárokovat imunitu, pokud jde o původní návrh proti němu samotnému v případě, že sám proti takovému návrhu vznesl protinávrh.⁶⁶

Uvedený výčet představuje obecně přijímané způsoby jak se vzdát mlčky imunity.

S problematikou vzdání se imunity se vypořádala i Úmluva OSN o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku. Tento dokument stanoví, že stát může být podroben pravomoci soudu jiného státu na základě svého výslovného souhlasu a dále vymezuje situace, ze kterých lze souhlas státu dovodit. Úmluvou vymezené situace jsou obdobné jako výše uvedené případy, kdy se stát mlčky vzdává imunity (pro srovnání viz podkapitola 6.2.2.).

V praxi se lze setkat s celou řadou dalších případů, vzdání se může vyplynout z diplomatických jednání nebo z legislativy, která stanoví, že zahraniční veřejné obchodní společnosti jsou samostatnými ekonomickými celky s právní subjektivitou; z těch značně extrémní a diskutabilní případů lze uvést např. složení bankovní hotovosti a to buď pro potřeby orgánů státu, který se ve státě fóra zabýval obchodní činností, nebo jakožto bankovní záruky.

Výjimka ze zásady imunity je spatřována ve věcných žalobách týkajících se nemovitosti. V padesátých letech 20. století někteří autoři právě tento případ považovali za specifické, dobrovolné podrobení se pravomoci soudu místa, kde nemovitost leží. Předpokládá se, že toto podrobení je zahrnuto v koupi nemovitosti na území cizího státu. Je nesmyslné uvažovat, že by takovýto majetek byl vyňat z pravomoci státu sídla a že by tak bylo možné, aby cizí stát vytvářel uvnitř jiného státu území, nad kterým nebude mít tento domovský stát žádnou pravomoc.⁶⁷

Je nutné zdůraznit, že vzdání se imunity a podrobení jurisdikci cizího státu se nevztahuje na výkon případného rozhodnutí ve věci, tedy stát je nadále imunní vůči exekuci.⁶⁸

⁶⁶ BALAŠ, V. Jurisdikční imunita, op.cit. s. 354.

⁶⁷ ŽOUREK, J. op. cit., s. 34.

⁶⁸ Podrobněji k exekuční imunitě viz podkapitola 6.2.3.

4.2. Porušení mezinárodního práva

Neudělení imunity z důvodu porušení mezinárodního práva se ukázalo být kontroverzní otázkou. Nepanuje shoda o tom, zda v takovýchto případech má stát právo odmítnout poskytnutí imunity či nikoliv. Rozpory v tomto smýšlení jsou ilustrovány řadou protichůdných soudních rozhodnutí.

V případě *ex parte Pinochet* nebyla poskytnuta imunita senátoru Pinochetovi v souvislosti s jeho obviněním z mučení (které je porušením mezinárodního práva). Toto rozhodnutí však bylo diskutabilní a ve výsledku se nabízela i jiná argumentace než je porušení mezinárodního práva, které sehrálo nezanedbatelnou roli. V posledních letech je ovšem zastáván postoj zcela opačný, ani porušení *jus cogens*⁶⁹ nedává právo státu odmítnout udělení imunity. Takto rozhodla britská Sněmovna Lordů ve věci *Jones v. Saudi Arabia* v roce 2006 nebo také Evropský soud pro lidská práva v *Al-Adsani v. UK* v roce 2002.⁷⁰

Současný postoj naznačuje, že mezinárodní právo ani národní soudy nejsou připraveny odepřít imunitu z důvodů porušení mezinárodního práva. To ovšem neznamená, že by pachatelé takovýchto činů zůstali beztrestní, jsou zde jiné soudy, které mají pravomoc soudit tato jednání, např. Mezinárodní trestní soud,⁷¹ a jak již bylo uvedeno, imunita neznamená neodpovědnost v mezích mezinárodního práva. Z naznačeného vývoje tedy vyplývá, že porušení mezinárodního práva nelze alespoň prozatím, zcela jednoznačně považovat za legální důvod odepření imunity.

Stručné pojednání o dalších možnostech výkonu jurisdikce tvoří závěr obecného výkladu o jurisdikční imunitě státu. V předcházejícím textu byly uvedeny související instituty potřebné pro pochopení zkoumané problematiky, nastíněn a na příkladech vysvětlen byl i historický vývoj, který prošel rozpornými érami. Následně se naše pozornost upřela na akty *iure gestionis*, jakožto stěžejní pojem v současné době převládajícího restriktivního přístupu, včetně představení jednotlivých kritérií pro zařazení tohoto kterého jednání do dotčené skupiny. Po vysvětlení všech těchto aspektů nezbytných pro utvoření ucelené představy o institut jurisdikční imunity, je na místě

⁶⁹ *Ius cogens* jsou kogentní normy, představující základní principy mezinárodního práva veřejného, od kterých se nelze odchýlit.

⁷⁰ DIXON, M. op. cit., s. 184-185.

⁷¹ K této problematice podrobněji viz podkapitola 5.1.

pojednat o snahách kodifikovat zvykové normy, které ovládají tuto zkoumanou oblast mezinárodního práva veřejného. Než však bude přikročeno k podrobnému výkladu o činnosti Evropské Rady i Organizace spojených národů, která byla velmi významnou, je nevyhnutelné mírně odbočit.

V předcházejícím výkladu je frekventovaně pojednáváno o státu, jakožto subjektu oprávněné požívat výhod jurisdikční imunity. Stát je právnickou osobou, tj. nemůže fakticky činit úkony jako tomu je u osob fyzických, proto je potřebné v následující kapitole obsáhnout pojednání o osobách oprávněných jednat jménem státu.

5. Orgány státu

Stát jako fiktivní právnická osoba nemůže reálně vykonávat svou činnost. K uskutečnění faktického jednání státu proto dochází prostřednictvím jeho organizačních složek, jako je např. vláda či ministerstva, a těmto je ve skutečnosti imunita poskytována. Ústavou nebo zákonodárstvím jednotlivých států je stanoveno, které konkrétní orgány reprezentují stát v oblasti mezinárodního styku. Obecně lze hovořit o dvou skupinách orgánů pro mezinárodní styk:

(1) *Vnitřní orgány pro mezinárodní styk* působící na území vlastního státu, jejichž hlavní náplní činnosti jsou vnitrostátní funkce, jsou také nadány pravomocí v mezinárodní oblasti, která však není převládající. Těmito jsou:

- (a) *orgány ústavní* (hlava státu, předseda vlády, popř.⁷² ministr zahraničních věcí)⁷³, které jednají jménem státu ve všech zahraničních věcech bez zvláštního zmocnění;
- (b) *orgány správní, technické nebo kulturní*, které jednají na základě zvláštního zmocnění ve vymezených oblastech a ve vymezeném rozsahu.

(2) *Zahraniční orgány pro mezinárodní styk* působící na území jiného státu nebo v sídle mezinárodní organizace, kde všestranně a trvale (popř. dočasně) zastupují stát. Tyto se dělí:

- (a) *diplomatické orgány* politicky reprezentující stát (diplomatická mise, zvláštní mise, stálá mise při mezinárodní organizaci, delegace na mezinárodní konferenci);
- (b) *nediplomatické orgány* zabývající se zejména nepolitickou agendou (konzulární úřady).

⁷² V této práci je na ústavní orgány nahlíženo z pohledu mezinárodního práva a po vzoru čl. 7 Vídeňské úmluvy o smluvním právu, který vymezuje za zástupce státu z titulu svých funkcí a bez předložení plné moci kromě hlavy státu a předsedy vlády i ministry zahraničních věcí. Autorka si je však vědoma toho, že jednotlivé vnitrostátní úpravy se s uvedenou problematikou vypořádávají odlišně. Uvedené platí i pro Českou republiku, která ministra zahraničních věcí dle svého ústavního pořádku za zástupce státu nepovažuje.

⁷³ Ústavní orgány bývají v mezinárodním právu často označovány jako „státní představitel“. Jedná se o nejasnou skupinu, do které se někdy řadí i jiné osoby než je uvedená trojice. Viz např. BUREŠ, P. Imunita státních představitelů z cizí trestní jurisdikce. In Šturma, P. (ed.), *Od kodifikace mezinárodního práva k jeho fragmentaci*. Beroun: Eva Roztoková – IFEC, 2009. s. 112.

V podkapitole 2.3. byly vymezeny důvody proč zkoumání problematiky diplomatických a konzulárních imunit není cílem této práce, proto bude nadále pozornost směřovat pouze k ústavním orgánům, zejména k hlavě státu.

V podstatě všechny právní řády ztotožňují hlavu státu se státem samým, tak aby se jí dostalo imunity v souvislosti s vrchnostenskými úkony, které činí jménem státu.⁷⁴ Toto tvrzení podporuje i definice „státu“ v Úmluvě OSN o jurisdikčních imunitách státu a jejich majetku, jejímž cílem je kodifikovat doposud všeobecně akceptované obyčeje v této oblasti (viz podkapitola 6.2.1.). Historický vývoj imunity hlavy státu byl rovněž obdobný jako vývoj jurisdikční imunity státu, od imunity absolutní po imunitu relativní.⁷⁵

Mezinárodní právo tedy uznává způsobilost hlavy státu, jakožto nejvyššího představitele státu, jednat v zastoupení svého státu a z tohoto titulu mu poskytuje určitou ochranu v souvislosti s úkony učiněnými při výkonu své funkce za účelem zajištění nerušeného výkonu této funkce. Tato ochrana je tvořena dvěma složkami – imunitou funkční neboli imunitou *ratione materiae* pro úkony, které jsou učiněny v rámci výkonu funkce; a imunitou osobní, *ratione personae*, pro ostatní úkony uskutečněné během funkčního období.

V rámci imunity státních představitelů je dále nutné rozlišit její civilněprávní a trestněprávní stránku. Teoretický základ obou těchto koncepcí je velmi podobný, nicméně je nezbytné zdůraznit, že navzdory jejich podobnostem, jurisdikce trestní je uplatňována zejména mezinárodními tribunály.⁷⁶ I této problematice bude v rámci následujícího výkladu věnována pozornost.

5.1. Trestněprávní imunita hlavy státu

Odpověď na otázku týkající se pramenů právní úpravy by spočívala v širokém výčtu dvou a vícestranných mezinárodních smluv. Jako pramenem trestněprávní imunity je však třeba nejprve uvést právní obyčej, jež následují všechny ty právní

⁷⁴ FOX, H. *Law of State Imunity*, op. cit., s. 439

⁷⁵ Podrobně k historickému vývoji imunity státních představitelů viz FOX, H. *Law of State Imunity*, op. cit., s. 437 a násl.

⁷⁶ Použití slova „zejména“ odůvodňuje skutečnost, že může dojít i k zahájení trestního procesu před národními soudy, např. proces se Slobodanem Miloševićem, který byl zahájen u Mezinárodního soudního tribunálu pro bývalou Jugoslávii i u národního soudu v Jugoslávii.

úpravy, které se byt' i v části touto oblastí zabývají, tj. zejména ony dvou a vícestranné mezinárodní smlouvy, např. Úmluva o zvláštních misích (1969) nebo Úmluva o prevenci a postihu zločinů proti mezinárodně chráněným osobám, včetně diplomatických představitelů (1973). Právní úprava imunity státních představitelů je tedy roztržštěná. Vítaným řešením z tohoto stavu plynoucích problémů je bez pochyb rámcová kodifikace. Bohužel o ní musí být konstatováno, že doposud neexistuje. Roku 2006 však byla imunita státních představitelů z cizí trestní jurisdikce zařazena do seznamu zpracovávaných témat Komise pro mezinárodní právo.

Vymezené prameny právní úpravy určují situace, v jakých hlavě státu bude poskytnuta imunita. Je však vhodné upozornit na existenci jisté výjimky, kdy ačkoliv některý z pramenů právní úpravy uděluje hlavě státu imunitu, tato za určitých podmínek poskytnuta nebude. Zvláštní případy neudělení imunity, o nichž je hovořeno, upravují statuty mezinárodních trestních tribunálů. Přestože statuty se dotýkají poměrně úzké skupiny jednání státních představitelů, z pohledu mezinárodního práva se jedná o jednu z velmi významných oblastí, a proto je vhodné se k ní blíže vyjádřit.

Jako příklad poslouží Římský statut Mezinárodního trestního soudu z roku 1998, který má pravomoc soudit genocidu, zločiny proti lidskosti, válečné a zločiny agrese. Díkce čl. 27 vymezuje rozsah osobní působnosti dotčeného soudu, podle nějž se Statut použije vůči všem osobám bez ohledu na jejich oficiální funkci. Zejména hlavy států, členové vlády či parlamentu, volení zástupci nebo vládní úředníci nejsou v žádném případě vyloučeni z trestněprávní odpovědnosti podle uvedeného Statutu, stejně tak jejich funkce není důvod pro snížení případného trestu.⁷⁷ Obdobné ustanovení nalezneme i ve statutech trestních tribunálů pro Rwandu a bývalou Jugoslávii.

Je nutné, že v těchto případech se jedná o jurisdikci mezinárodní a nikoliv cizí, jako je tomu u jurisdikce civilněprávní. Trestní tribunál se ustanovuje podle mezinárodního práva a státy přistoupivší k jeho statutu mu svěřují pravomoc vykonat jurisdikci nad činy, jež jsou ve statutu vymezeny. Takto ustanovený tribunál již nepotřebuje další souhlas k tomu, aby v konkrétních případech svěřenou jurisdikci nad státy a jeho příslušníky mohl vykonávat. Naproti tomu, v případě trestního řízení vedeného národním soudem bude hlavě státu poskytnuta imunita, a to jak s ohledem na

⁷⁷ Čl. 27, Římský statut Mezinárodního trestního soudu. Český překlad publikován ve sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Římského statutu Mezinárodního trestního soudu č. 84/2009 Sb.m.s.

jednání učiněná v souvislosti s výkonem funkce tak i vůči soukromým činům, ledaže je dán souhlas dotčeného státu s výkonem jurisdikce cizího státu.

Po vymezení pramenů právní úpravy je třeba dále určit praktický rozsah trestněprávní imunity, která je v rámci cizí jurisdikce poskytována. Z tohoto pohledu lze na imunitu nahlížet jednak jako na nedotknutelnost a jednak jako na vynětí z trestní jurisdikce. Nedotknutelnost chrání hlavu státu před jakýmkoliv zásahy, které by mohly ohrozit výkon jeho funkce, např. zatčení, trestní příkaz apod. Tento přístup pochází již z rozhodnutí *Schooner Exchange* z roku 1812, v němž soudce Marshall jako první vyslovil, že ochrana cizího suveréna před zatčením či zadržením je nezbytná k zajištění plné bezpečnosti takové osoby na cizím území.⁷⁸

Vynětí z trestní jurisdikce pak chrání před procesními úkony, které by jinak stát při výkonu své jurisdikce činil. Věcný a časový rozsah je nastaven tak, že během výkonu své funkce požívá hlava státu absolutní imunitu, tj. imunitu funkční i osobní pro činy spáchané před i po nástupu do úřadu. Po skončení funkčního období zůstává pouze imunita *ratione materiae* pro činy učiněné v souvislosti a během výkonu oficiální funkce, jednání učiněná před nástupem do úřadu a soukromé úkony vykonané po dobu trvání výkonu funkce nadále imunitu nepožívají a lze pro ně hlavu státu stíhat.⁷⁹

Vymezený rozsah imunity potvrzuje i rozhodovací činnost soudů. Jedním z nejvýznamnějších rozhodnutí v této oblasti je rozsudek ve věci *Ex parte Pinochet*. V uvedeném případě bylo judikováno, že hlava státu v době trvání výkonu své funkce požívá imunity, která je úplná a spjatá s její osobou, přičemž jí poskytuje ochranu vůči stíhání, bez ohledu na to zda souvisí se záležitostmi učiněnými pro dobro státu či nikoliv.⁸⁰ Jak uvádí Malcom Shaw, imunita bude po skončení funkce poskytována jen oficiálním aktům vykonaným během funkčního období. Definice *oficiálního aktu* však není jasná, ale obecně je navrhováno vyloučení aktů, které jsou jasným porušením mezinárodního práva.⁸¹

⁷⁸ *The Schooner v. MacFaddon*, 11 U.S. 7 Crunch 116 116 (1812). [Online]. U.S. Supreme Court. [cit. 30. listopadu 2009]. Dostupné na: <<http://supreme.justia.com/us/11/116/>>.

⁷⁹ BUREŠ, P. Imunita státních představitelů z cizí trestní jurisdikce. In Šturma, P. (ed.), *Od kodifikace mezinárodního práva k jeho fragmentaci*. Beroun: Eva Roztoková – IFEC, 2009. s. 109.

⁸⁰ *Regina v. Bartle and the Commissioner of Police for the Metropolis and Others Ex Parte Pinochet and Regina v. Evans and Another and the Commissioner of Police for the Metropolis and Others Ex Parte Pinochet* (On Appeal from a Divisional Court of the Queen's Bench Division) [online]. House of Lords, Lord Browne-Wilkinson, 24 March 1999 [cit. 17. března]. Dostupné na <<http://www.parliament.the-stationery-office.co.uk/pa/ld199899/ldjudgmt/jd990324/pino2.htm>>.

⁸¹ SHAW, M. N. op. cit., s. 657 – 658.

Imunita bývalé hlavy státu je složitým problémem, pro kterou má právě jmenované soudní rozhodnutí *Ex parte Pinochet* značný význam. Velmi kvalitní rozbor uvedeného případu můžeme nalézt v díle Právo imunity státu od autorky Hazel Fox.⁸² Fox mimo jiné uvádí, že tento případ, rozhodovaný britskou Sněmovnou lordů, změnil dosavadní praxi, neboť až do tohoto rozsudku mezinárodní obyčejové právo plně zachovávalo imunitu *ratione materiae* pro trestné činy spáchané hlavou státu během výkonu své funkce i po jejím skončení.⁸³ Tvrzení Hazel Fox nelze chápat tak, že by po vydání dotčeného rozsudku došlo k okamžitému zvratu a všechna následná rozhodnutí by odnímala bývalým hlavám států imunitu. Avšak počal sílící trend, díky němuž dochází ke změně původního obyčeje a tvorbě obyčeje nového po vzoru rozhodnutí *Ex Parte*.

Stěžejní otázky tohoto případu byly dvě, (1) zda imunita poskytovaná hlavě státu z titulu její funkce zahrnuje i spáchání trestného činu, a (2) zda je imunita překážkou jurisdikce národních soudů, co se takových činů týče. Lordové nebyli ve svých názorech na uvedené otázky jednotní. Není však třeba detailněji rozebírat jednotlivá teoretická řešení, která byla Lordy navrhována, podstatné je uvedení závěru, ke kterému dospěli. S ohledem na jasné vymezení mezinárodního trestného činu,⁸⁴ Lordové stanovili, že jedinec v oficiální funkci, který se účastnil páchaní takového činu, po skončení výkonu své funkce podléhá jurisdikci národního soudu. Zde nelze než souhlasit s Hazel Fox, která ve výkladu rozebíraného případu uvádí, že Lordové tak vytvořili paralelní trestní odpovědnost v národním právu, a obdobně jako byly vyčleněny obchodní transakce státu a podrobeny jurisdikci národních soudů, Lordové vyčlenili spáchání mezinárodních zločinů a učinili je stíhatelnými na národní úrovni.⁸⁵

5.2. Civilněprávní imunita hlavy státu

Po rámcovém vysvětlení trestněprávní imunity hlavy státu je nyní na místě přikročit k výkladu civilněprávní imunity, která je podstatně bližší ústřednímu tématu této práce.

⁸² Viz FOX, H. *The Law of State Immunity*. New York: Oxford University Press Inc., 2004. s. 441– 447.

⁸³ *Ibid*, s. 441

⁸⁴ Jednotné vymezení mezinárodního trestného činu, bylo stanoveno Úmluvou OSN proti mučení a jinému krutému, nelidského či ponižující zacházení nebo trestání z roku 1984.

⁸⁵ FOX, H. *Law of State Immunity*, op. cit., s. 447.

Co se pramenů právní úpravy civilněprávní oblasti týče, na prvním místě bez pochyb stojí opět právní obyčej. Ohledně písemných pramenů se zde opakuje stejný problém jako u právní úpravy trestněprávní imunity nebo u jurisdikční imunity obecně – není kodifikována. Neexistuje mezinárodní dohoda komplexně upravující uvedenou problematiku, avšak lze se setkat s úpravou na vnitrostátní i mezinárodní úrovni. Např. britský State Immunity Act (SIA) definuje hlavu státu jako součást státu a vztahuje imunitu i na něj v případech, kdy vykonává svou funkci.⁸⁶ Zajímavé je, že ve své části třetí (§ 20) SIA stanoví, že na hlavu státu, členy jeho rodiny a jeho osobní zaměstnance se aplikuje Diplomatic privileges Act 1964 (britský vnitrostátní akt upravující postavení diplomatů) tak jako na hlavu diplomatické mise, jeho rodinu a jeho zaměstnance. Výkladem obou těchto článků dojdeme k závěru, že zatímco při výkonu své funkce je hlava státu ztotožněna se státem samým a tedy mu bude udělena imunita v rozsahu, v jakém je poskytnuta státu, při soukromém jednání je hlava státu postavena na úroveň diplomatů a chráněna v rozsahu jim poskytované imunity.

Kodifikace této problematiky na mezinárodní úrovni se zatím setkala s neúspěchem. Evropská úmluva o imunitě státu neobsahuje žádné ustanovení, které by se vypořádalo s postavením hlavy státu stejně jako Úmluva OSN o jurisdikčních imunitách státu a jejich majetku. Jak se lze dočíst v komentáři k posledně jmenovanému dokumentu, během prací na Úmluvě OSN sice byla navržena úprava obdobná britskému SIA, avšak pro značnou kritiku byla zcela vypuštěna a zvoleno jiné řešení.⁸⁷ Do definice pojmu „stát“ v čl. 2 odst. 1 písm. b) Úmluva zahrnuje i „zástupce jednající v tomto postavení“, což dle komentáře Komise představuje i hlavy států, ministry zahraničních věcí apod. Jak Komise vysvětluje, slovní spojení „v tomto postavení“ má vymezit rozsah v jakém je hlavě státu imunita poskytována, tzn. pouze jako imunita *ratione materiae*.⁸⁸ Pro upřesnění, schválené znění ve svém čl. 3 stanoví, že se Úmluva nedotýká výsad a imunit, které náleží podle mezinárodního práva hlavám států *ratione personae*.

Civilněprávní imunita požívá velmi obdobný věcný a časový rozsah jako v předešlé podkapitole vysvětlená trestněprávní. Obecně je ztotožňována hlava státu se státem samým v případech, kdy plní svou oficiální funkci a žaloby vznesené proti němu

⁸⁶ State immunity Act, konkrétně jeho první část § 14.

⁸⁷ International Law Commission. *Draft Articles on Jurisdictional Immunities of States and their Property with commentaries*. United Nations, 1991. s. 22.

⁸⁸ *Ibid*, s. 18.

jsou považovány za žaloby proti státu jako takovému. Zejména soudy Itálie, Francie a Švýcarska stanovily rozdíl mezi oficiálními a soukromými akty, který však aplikují především jako omezení imunity ve vztahu k osobě, která již opustila oficiální funkci hlavy státu.⁸⁹

Z uvedeného vyplývá, že mezinárodní právo v souvislosti s civilněprávní imunitou opět vymezuje rozdíl mezi oficiálními a soukromými akty učiněnými hlavou státu. V případě soukromého jednání, tak může být hlava státu podrobena jurisdikci soudu jiného státu, naproti tomu, v souvislosti s akty, které byly učiněny při výkonu její oficiální funkce, bude nadána imunitou. Věcný rozsah je obdobně limitován rozsahem časovým. Hlava státu v době výkonu funkce požívá absolutní imunity a po uplynutí funkčního období nastává stejná situace jako u trestně právní imunity, kdy nadále existuje pouze funkční imunita. Přístup mezinárodního společenství v této oblasti však není zcela jednotný a absolutní imunita v době výkonu funkce není aplikována bez výjimky. V judikatuře lze nalézt případy, kdy představitel státu byl podroben cizí jurisdikci v době výkonu své funkce. Tak např. italský odvolací soud neposkytl imunitu rakouskému císaři a vedl proti němu řízení o nároku vyplývajícím ze smluvního vztahu, který předcházel jeho ustanovení do funkce, a to v době, kdy byl tento státní představitel stále ve své funkci.⁹⁰

5.3. Imunita předsedy vlády a ministra zahraničních věcí

Výčet v úvodu páté kapitoly stanovil, že mezi ústavní orgány patří i předseda vlády, popř. ministr zahraničních věcí.⁹¹ Pro úplnost uvedme tedy stručné pojednání i k jejich imunitě, která byla vždy spornou otázkou. Problematická je jak otázka toho, zda jim má být imunita vůbec poskytnuta, tak i její případný rozsah.

V mezinárodním právu není jasné, zda předseda vlády a ministr zahraničních věcí mají stejnou imunitu jako hlava státu. V řadě států se lze setkat s nejvyšším představitelem, ať už prezidentem či monarchou, který má minimální pravomoc a většina oficiálních úkonů je vykonává předsedou vlády, proto se objevují trendy směřující k udělení imunity předsedovi vlády a ministrovi zahraničních věcí ve stejném

⁸⁹ FOX, H. *Law of State Immunity*, op. cit., s. 439

⁹⁰ WILLIAMS, J. F. *Nobili v. Charles I of Austria*. Court of Cassation of Rome, 11 March, 1921. In Lauterpacht E., Greenwood, Ch. (ed.), *International Law Reports*, vol. 1. Cambridge: Cambridge University Press, 1919, 136 - 137.

⁹¹ Opět zde vyvstává otázka definice pojmu „státní představitel“, o které bylo pojednáno výše.

rozsahu jako požívá hlava státu.⁹² V případě známém jako *Arrest Warrant (Congo v. Belgium)*, Mezinárodní soudní dvůr stanovil, že určití vysocí státní funkcionáři, jako jsou hlava státu, předseda vlády a ministr zahraničních věcí, požívají imunity z jurisdikce ostatních států, a to jak civilní tak trestněprávní.⁹³ Shaw k tomuto rozsudku doplnil, že rozsah jejich imunity závisí na funkcích, které vykonávají. Lze se setkat i s takovými případy, kdy budou v zahraničí požívat plnou imunitu z trestní jurisdikce a nedotknutelnost bez ohledu na to, zda bylo dotčené jednání učiněno v oficiální či soukromé sféře. Tato plná imunita bude udělena i v případech válečných zločinů nebo zločinů proti lidskosti. Po skončení mandátu lze člena vlády stíhat pro činy spáchané před či po skončení volebního období i pro činy učiněné během této periody, pokud byly vykonány v soukromoprávní sféře.⁹⁴

Nezbytné odbočení z linie výkladu předložilo potřebné informace pro utvoření představy o použití imunity v praxi a vymezilo osoby, kterým bude tato ochrana poskytnuta. Z podaného výkladu je patrné, že v otázce civilní imunity nepanuje jednotný přístup a značné nejasnosti lze zaznamenat v souvislosti s imunitou předsedy vlády a ministra zahraničních věcí. Vytvořit jednotný obecně přijatelný model pro to, v jakých situacích bude a nebude oficiálním osobám udělována imunita, je značně problematické především kvůli odlišným ústavním zřízením jednotlivých států. Zůstává otázkou, zda je možné představitele monarchie a republiky stavět na roveň a udělit jim pro potřeby výkonu jejich funkce stejné imunity. Uvedená problematika má řadu aspektů, jejichž zkoumání nepatří mezi cíle této práce, ale bylo potřebné na jejich existenci upozornit. Tématem této práce je zkoumání imunity státu, a jelikož již byla doplněna mezera ve výkladu v podobě této páté kapitoly o státních orgánech, je nyní na místě přikročit k předešle avizovanému pojednání o mezinárodně právní úpravě.

⁹² AUST, A. op. cit., s. 177.

⁹³ *Case Concerning the Arrest Warrant of 11 April 2000* (Democratic Republic of the Congo v. Belgium) [online]. International Court of Justice (ICJ), 14 February 2002 [cit. 18. března 2010]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=36&case=121&code=cobe&p3=90>>.

⁹⁴ SHAW, M. N. op. cit., s. 658 – 659.

6. Mezinárodně právní úprava

Do této chvíle byla pozornost věnována několika teoretickým institutům souvisejícím s jurisdikční imunitou, jurisdikční imunitě státu jako takové, jejímu historickému vývoji a vnitrostátním právním úpravám. Mnohokrát byla zmíněna problematická nejednotnost v udělení, resp. neudělení imunity, která je způsobena chybějícím sjednocujícím dokumentem. Tuto mezeru právní úpravy se pokusila poprvé v roce 1972 řešit Rada Evropy, která v Basileji předložila k podpisu Evropskou úmluvu o imunitě států (dále jen „Evropská úmluva“). Bohužel se nesešla s velkým úspěchem, a ačkoliv v roce 1976 vstoupila v platnost, do dnešního dne k ní přistoupilo a úmluvu ratifikovalo pouze 8 členských států Rady Evropy. I přes relativní neúspěch, nelze pominout vliv této úmluvy na vývoj institutu jurisdikční imunity. Jejímu obsahu bude posléze věnován alespoň stručný výklad.

Důležitějším krokem ve snaze sjednotit mezinárodní společenství v otázkách této problematiky bylo přijetí dokumentu, jehož zkoumání je stěžejní pro tuto práci, Úmluvy Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku z roku 2004 (dále jen „Úmluva“). Návrh Úmluvy je výsledkem činnosti Komise pro mezinárodní právo. Poprvé bylo toto téma zařazeno do její agendy již v roce 1949, avšak skutečně se jí začala zabývat až v roce 1978. Převážná část současné podoby pak vznikala od tohoto roku do roku 1991. Tyto hlavní práce vyvrcholily přijetím Úmluvy na čtyřicátém třetím zasedání Komise v témže roce. Následně, v roce 1999 byla ustanovena *Ad hoc komise OSN* pro jurisdikční imunitu státu a jejich majetku, aby vyřešila některé problémy Úmluvy a vytvořila tak obecně přijatelné řešení. V roce 2004 *Ad hoc komise* představila její konečnou verzi. Ještě téhož roku ji dne 2. prosince schválilo Valné shromáždění OSN. Ačkoliv do dnešního dne nevstoupila v platnost, představuje Úmluva významný krok v kodifikaci jurisdikční imunity. Je prvním relativně úspěšným výsledkem snahy sjednotit postup států ve věcech imunity a souvisejících institutů. Úmluvu podepsalo 29 států a ratifikovalo pouze 8 z nich (Česká republika Úmluvu podepsala 13. října 2006, ovšem dodnes nebyla ratifikována).⁹⁵ Může se zdát, že její neúčinnost je na škodu celé věci, avšak v praxi lze pozorovat

⁹⁵ Dle čl. 30, Úmluva nabude účinnosti třicátého dne následujícího po datu uložení třicáté ratifikační listiny.

nezanedbatelný vliv, který má na dění v oblasti mezinárodního práva, např. v případě *Jones vs. Saudská Arábie* z roku 2006 byla použita jako důkazní prostředek.

Oba zmíněné mezinárodní dokumenty jsou založeny převážně na restriktivním pojetí imunity. Neúspěch Evropské úmluvy byl způsoben především komplikovanější režimem a omezenou možností výkonu soudních rozhodnutí vůči cizímu státu. Úmluva vychází z nejrozsáhlejší analýzy státní praxe, která kdy byla v této oblasti provedena. Převládající postupy byly vtěleny do tohoto dokumentu, což je zřejmě i jeden z důvodů proč je obecně, navzdory své neúčinnosti, respektována. Úvahám o jejím úspěchu či neúspěchu bude věnován prostor během bližší analýzy Úmluvy.

6.1. Evropská úmluva o imunitě států⁹⁶

Evropská úmluva o imunitě států (dále jen „Evropská úmluva“) je dílem Rady Evropy, s osmi přistoupivšími státy⁹⁷ představuje v současnosti v podstatě jedinou platnou psanou mezinárodní úpravu problematiky jurisdikčních imunit států. Evropská úmluva byla vůbec první souhrnnou úpravou. Byla dokonce přijata dříve než první vnitrostátní zákony zabývající se komplexně touto problematikou – americký FSIA či britský SIA. Posledně jmenovaný našel značnou inspiraci právě v Evropské úmluvě.

Evropská úmluva je založena na obecném pravidlu, které je uvedeno v čl. 15 – stát je imunní vůči jurisdikci soudů jiných států, ledaže jeho jednání je jednou z taxativních výjimek stanovených v čl. 1 až 14. V uvedených člancích upravuje výjimky, které obecně odpovídají členění na akty *iure gestionis* a *iure imperii*, např. stát nemůže tvrdit imunitu před soudem jiného státu, jestliže ještě před vznesením tohoto nároku učinil kroky v řízení týkající se meritů věci (čl. 3); nebo stát nemůže vznést námitku imunity v případě, že se řízení týká práva nebo zájmu týkajícího se nemovitosti, popř. jejího užívání či držení, nebo závazku, který vznikl z práva státu nebo jeho zájmu týkajícího se nemovitosti, popř. jejího užívání či držení, pokud nemovitost leží na území jiného státu fóra (čl. 9). Navzdory skutečnosti, že Evropská úmluva sama neobsahuje princip restriktivní imunity, je touto teorií značně ovlivněna.

⁹⁶ V originálním znění „European Convention on State Immunity“, autorka často používaný překlad „Evropská úmluva o státní imunitě“ (viz. např. dílo Pavla Cabana: *Jurisdikční imunity států*, 2007) považuje za nesprávný, neboť imunita státu není vlastností státu, jak by bylo možné dovozovat z překladu „státní imunita“, ale privilegiem poskytovaným jiným státním suverénem. Toto tvrzení podporuje i francouzské znění názvu Evropské úmluvy - „Convention européenne sur l'immunité des Etats“, tj. „Evropská úmluva o imunitě států“ a nikoliv „immunités étatiques“, což by odpovídalo „státní imunitě“.

⁹⁷ Spojené království Velké Británie a Severního Irska, Belgie, Rakousko, Kypr, Spolková republika Německo, Lucembursko, Nizozemsko a Švýcarsko; Portugalsko podepsalo, ale doposud neratifikovalo.

Většinu obchodních aktivit, v souvislosti s nimiž úmluva nepřiznává státu imunitu, lze zařadit pod režim článků 4, 6 a 7. Pavel Caban ve svém díle (Jurisdikční imunity států) uvádí, že „jednotlivé výjimky z imunity státu jsou v Evropské úmluvě omezeny zařazením užších vazeb (*connecting links*) mezi příslušným právním vztahem cizího státu a soukromé osoby, resp. předmětem řízení a jurisdikcí státu“.⁹⁸ Cílem užších vazeb je zajistit správné ustanovení jurisdikce příslušného soudu jiného státu. Stejný názor vyslovil např. i Ian Brownlie v své knize Principy mezinárodního práva.⁹⁹

Ohledně výkonu rozsudku Evropská úmluva stanoví, že stát je povinen vykonat rozhodnutí, které proti němu vynesl soud státu fóra. Tato obecně platná povinnost státu uvedená v čl. 20, je v tomtéž ustanovení modifikována specifickými výjimkami, např. stát nemusí vykonat rozsudek v případě, že by byl takový úkon výslovně v rozporu s jeho veřejným zájmem (*public policy*) apod. Avšak platí absolutní zákaz výkonu rozhodnutí vůči majetku cizího státu nacházející se na území jiného státu fóra, ledaže stát s tímto vyjádřil písemný souhlas v konkrétním případě (čl. 23). V případě nesplnění povinnosti vykonat rozhodnutí, Evropská úmluva ve svém čl. 21 stanoví zvláštní postup pro řešení nastalé situace.¹⁰⁰

Evropská úmluva nabízí státům fóra při podpisu nebo kdykoliv později možnost nad rámec stanovených výjimek v čl. 1 až 13, vymezit i jiné případy, ve kterých bude založena jurisdikce proti jinému státu fóra a to do té doby, pokud respektuje imunitu aktů učiněných při výkonu suverénní pravomoci (akty *iure imperii*).

Závěrečná ustanovení Evropské úmluvy pak vymezují poměrně přísný režim, neboť čl. 39 stanoví zákaz jakýkoliv výhrad při podpisu Evropské úmluvy, avšak v článku následujícím je státům ponechána možnost kdykoliv odstoupit v šestiměsíční výpovědní lhůtě.

Dodatkovým protokolem z roku 1972 byl založen Evropský tribunál pro záležitosti týkající se imunity státu. Primární účel této instituce je řešit situaci, kdy stát dobrovolně nesplní povinnosti uložené mu rozsudkem jiného státu fóra. Dle dodatkového protokolu, členy této instituce tvoří členové Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) a předsedou je předseda ESLP.

Stručný výklad Evropské úmluvy o imunitě státu představil důležité části jejího obsahu a ilustroval její důležitost pro nadcházející období, kdy tímto textem byly

⁹⁸ CABAN, P. *Jurisdikční imunity*, op.cit., s. 25.

⁹⁹ Pro srovnání BROWNLIE, I. op.cit., 7. vydání, 2007, s. 331.

¹⁰⁰ Podrobněji k výkonu rozhodnutí viz podkapitola 6.2.3

inspirovány nejen vnitrostátní akty, ale i Úmluva OSN o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku. Evropská úmluva tak poprvé vymežila, doposud jen praxí uznané akty *iure gestionis*, v souvislosti s nimiž neudělila státu imunitu.

6.2. Úmluva OSN o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku

Dlouholeté práce, které vedly k vytvoření současné podoby Úmluvy Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku (dále jen „Úmluva“), byly popsány výše. Výše bylo taktéž zmíněno, že je založena na restriktivním pojetí imunity a mohla by se stát odrazovým můstkem pro obecnou shodu o základních principech imunit států. Je kompromisem, který se snaží dosáhnout právní jistoty v oblasti jurisdikčních imunit států. Bez pochyb je inspirována jak vnitrostátními úpravami (FSIA, SIA) tak i Evropskou Úmluvou o imunitě států, což bude následně demonstrováno na příkladech.

Úmluva je založena, obdobně jako Evropská Úmluva, na obecném pravidlu, podle kterého stát požívá imunity ve vztahu k sobě a svému majetku z jurisdikce soudu jiného státu s přihlédnutím k ustanovení Úmluvy (čl. 5). Komentář k návrhu Úmluvy, který představila v roce 1991 Komise pro mezinárodní právo, uvádí, že původní návrh¹⁰¹ obsahoval ještě dovětek „a k relevantním pravidlům obecného mezinárodního práva“. Účelem tohoto dovětku bylo zdůraznit, že články Úmluvy nebrání rozvoji mezinárodního práva. Toto znění vyvolalo četné ohlasy pro i proti jeho zachování. Proti zachování bylo argumentováno především nebezpečím, jež může vyvolat zmíněná formulace, v podobě jednostranného výkladu, který by ve svém důsledku mohl nenáležitě rozšířit taxativní výjimky z imunity, jenž Úmluva sama stanoví.¹⁰² Jak je ze současného znění patrné, nakonec byla formulace vypuštěna.

Než bude přikročeno k výkladu stěžních článku a pojmů, které Úmluva používá, jen pro úplnost několik technických informací. Úmluvu tvoří preambule, vlastní text o 33 člancích rozdělených do 6 hlav a přílohy. Jednotnost výkladu Úmluvy je podpořena již citovaným komentářem Komise pro mezinárodní právo, který Komise schválila jako součást Zprávy ze svého 43. zasedání. Tento komentář se však týkal pouze prvních 22 článků, protože Úmluva ve své podobě z roku 1991 více článků

¹⁰¹ Kodifikační práce komise pro mezinárodní právo trvaly několik let, během kterých byly diskutovány různé podoby jednotlivých článků, proto v textu hovoříme o „původním znění“ ve významu prvního návrhu podoby dotčeného článku, který však neprošel přes první čtení komise.

¹⁰² International Law Commission. *Draft Articles*, op. cit., s. 23.

neobsahovala. Následně, v roce 1994 došlo k ustanovení pracovní skupiny, jenž měla za úkol posoudit dosavadní vývoj s ohledem na problematické body Úmluvy. Ve světle jejich závěru byly některé články pozměněny a Úmluva doplněna o přílohu a závěrečná ustanovení týkající se zejména technických otázek jako ratifikace, vypovězení Úmluvy nebo její účinnosti. Výsledky práce této skupiny jsou součástí Zprávy z 51. zasedání a i jim je třeba při výkladu Úmluvy věnovat pozornost. Konečnou verzi Úmluvy pak představila *Ad hoc komise* pro jurisdikční imunity států a jejich majetku v závěru zasedání konaného od roku 2002 – 2004.

6.2.1. Základní principy a pojmosloví Úmluvy

Výklad Úmluvy bude respektovat její systematické uspořádání, proto se naše pozornost nejprve zaměří na její první část s názvem „Úvod“ skládající se ze 4 článků, ve které, jak název kapitoly napovídá, nalezneme základní principy a terminologii Úmluvy.

První článek vymezuje rozsah působnosti Úmluvy jakožto základní zásadu Úmluvy.¹⁰³ V této souvislosti je používán termín „jurisdikční imunita“, který vyjadřuje nejen právo suveréna na vynětí z výkonu soudní pravomoci, ale rovněž právo na neprovedení všech ostatních administrativních a výkonných pravomocí související se soudním řízením, které by státu uplatňující jurisdikci jinak náležely. Tím jsou myšleny všechny úkony počínající těmi, kterými se zahajuje řízení jako je podání žaloby, přes předvolání, vyšetřování po donucující opatření jako je výkon rozhodnutí.¹⁰⁴ Co se formálního uplatnění imunity týče, čl. 6 stanoví, že stát se jednoduše zdrží výkonu pravomoci v řízení před svým soudem proti jinému státu a pro tento účel zajistí, aby jeho soudy z vlastní iniciativy rozhodly, že je imunita jiného státu respektována.

Mezi úvodními ustanoveními dále nalezneme, že úprava imunit v Úmluvě obsažená se nedotýká výsad a imunit, které podle mezinárodního práva užívají diplomatické mise, konzulární úřady a obdobné „entity“ a osoby s nimi spojené, stejně tak se nedotýká imunit a privilegií, které mezinárodní právo poskytuje hlavám států *ratione personae*.¹⁰⁵ Totéž platí pro imunity a privilegia užívaná státem ve vztahu k letadlům a vesmírným objektům vlastněným či provozovaným státem (čl. 3).

¹⁰³ Čl. 1: „The present articles apply to immunity of a state and its property from jurisdiction of the courts of another state“.

¹⁰⁴ International Law Commission. *Draft Articles*, op. cit., s. 13.

¹⁰⁵ Pro vysvětlení pojmu viz kapitola pátá.

Důvodem vyloučení specifikovaných právních vztahů je jejich úprava jinými mezinárodními dokumenty, jako je např. Vídeňská úmluva o diplomatických stycích.

Úmluva neopomněla ani klasickou právní zásadu zákazu retroaktivity, která je vyslovena v čl. 4. Díkce tohoto článku stanoví pravidlo, podle něhož nelze aplikovat Úmluvu na otázky jurisdikčních imunit států nebo jejich majetku, které vyvstaly v řízení vedeném proti jednomu státu před soudem jiného státu v době před vstupem v platnost Úmluvy pro dotčené státy.

Během jednání, která vedly k vypracování současné podoby Úmluvy, došlo k obecné shodě, jež byla potvrzena i předsedou *Ad hoc Komise* v jeho úvodním prohlášení při zasedání Šestého výboru,¹⁰⁶ že ustanovení Úmluvy se nevztahují na trestní řízení.¹⁰⁷ Jak uvádí Pavel Caban, tímto bylo potvrzeno absolutní vynětí států z trestní jurisdikce jiných států, které vyplývá z obyčejového mezinárodního práva.¹⁰⁸

Posledním předmětem úpravy, který úvodní ustanovení a o němž doposud nebyl podán bližší výklad, je definice Úmluvou použitých pojmů. V čl. 2 se Komise vypořádala s vymezením pojmů „soud“, „stát“ a „obchodní transakce“, které se frekventovaně objevují v testu Úmluvy.

Soud je orgánem, který formálně realizuje poskytnutí imunity, tím, že nevykoná svou pravomoc, proto je jeho rámcová charakteristika klíčová. Úmluva „*soud*“ vymezuje jako jakýkoliv orgán státu bez ohledu na jeho označení, který je oprávněn vykonávat soudní funkce. Komentář Komise podává vysvětlení zamýšlených účinků tohoto znění. S ohledem na rozdílnost právních řádů jednotlivých států nebyl přesně definován pojem „soudní funkce“. Dle názoru Komise se tímto rozumí všechny funkce vykonávané soudními nebo administrativními orgány od předběžných opatření po vynucení rozsudku s ohledem na vnitřní organizační strukturu každého státu, avšak ve všech ohledech je vyloučena správa soudnictví.¹⁰⁹

Pojednání o orgánech státu obsažené v páté kapitole, poukázal na některé problematické otázky se stanovením, které orgány a osoby jsou oprávněny dovolat se imunity státu v řízení před soudem. K zamezení nejasností, Úmluva stanovila výčet orgánů a osob, které mohou mít užitek z ochrany poskytované imunitou státu a jejichž

¹⁰⁶ Sixth Committee (Šestý výbor) je fórum pro posuzování především právních otázek ve Valném shromáždění, všechny členské státy OSN mají právo v něm být zastoupeny.

¹⁰⁷ STEWART, D. P. *The UN Convention on Jurisdictional Immunities of States and their Property. The American Journal of International Law*. Washington, 2005, roč. 99, č. 11, s. 194.

¹⁰⁸ CABAN, P. Úmluva Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku. *Právní rozhledy*. Praha, 2006, roč. 14, č. 24, s. 876.

¹⁰⁹ International Law Commission. *Draft Articles*, op. cit., s. 14.

úkony je třeba pokládat za úkony státu samého. Čl. 2 odst. 1 písm. b) stát vymezuje jako (1) stát sám a jeho různé vládní orgány, (2) celky tvořící federální stát nebo nižší politické jednotky, které jsou oprávněny vykonávat suverénní moc státu a jednají v tomto postavení, (3) agentury, státní organizace a jiné entity v rozsahu, v němž jsou oprávněny vykonávat a skutečně vykonávají suverénní moc státu, (4) zástupce státu jednající v tomto postavení. Komentář Komise podává poměrně vyčerpávající výklad jednotlivých bodů tohoto odstavce, jejichž další interpretace však není pro potřeby této práce nezbytná. Jen pro zajímavost upozorníme na výklad bodu (3) Evy Šurkové, který přednesla na Slovensko-českém mezinárodněprávním sympóziu v roce 2008. Autorka vyslovila názor, že pod pojem „jiné entity“ bodu (3) spadají mimovládní, soukromoprávní subjekty jednající v rámci výkonu svrchované moci státu. Jako příklad udává mimo jiné obchodní banky oprávněné vydávat licence, což jinak náleží mezi pravomoci vlády.¹¹⁰

Posledním z definovaných pojmů je „*obchodní transakce*“, jenž pro účely Úmluvy znamená (1) jakoukoliv obchodní smlouvu nebo transakci týkající se prodeje zboží nebo poskytnutí služeb, (2) jakákoliv smlouvu o půjčce nebo jinou transakci finanční povahy, včetně jakékoliv závazku týkajícího se záruky či odškodnění z uvedených smluv, (3) jakoukoliv jinou smlouvu nebo transakci obchodní, průmyslové, podnikatelské nebo profesní povahy. Vymezení tohoto pojmu je potřebné ke stanovení, na jaké případy se Úmluva aplikuje. Definice obchodní transakce a v souvislosti s ní stanovení výjimky z imunity (viz dále) je důkazem obecné akceptace restriktivní teorie.

Během projednávání Úmluvy byl nejprve přijat termín „obchodní smlouva“ („*commercial contract*“) namísto současného termínu „obchodní transakce“ („*commercial transaction*“). Posledně uvedený pojem byl upřednostněn na návrh některých členů Komise. Důvodem bylo obecné chápání termínu *transakce*, který je rozuměn jako širší pojem než *smlouva* a zahrnuje i nesmluvní aktivity, např. obchodní vyjednávání.¹¹¹

Článek 2, který definuje výše rozebrané pojmy, stanovil ve svém odstavci 2 i způsob jakým určit, zda se jedná o obchodní transakci či nikoliv. Dle jeho dikce je nutné posoudit podstatu smlouvy, resp. transakce. V úvahu by měl být brán i její účel,

¹¹⁰ ŠURKOVÁ, E. Dohovor Organizácie Spojených národov o jurisdikčných imunitách štátov a ich majetku a jeho aplikácia do slovenského právneho poriadku . In ŠURKOVÁ, E. (ed.), *Slovensko-české mezinárodnoprávne sympóziu*. Bratislava: Tlačiareň MV SR, 2008, s. 117.

¹¹¹ International Law Commission. *Draft Articles*, op. cit., s. 19.

v případě, že se strany tak dohodly, nebo jestliže z praxe státu soudu vyplývá, že účel je relevantní při určování neobchodního charakteru smlouvy či transakce.¹¹²

Logicky se jevící postup, vedoucí k zjištění, jaké povahy je transakce, byl v době tvorby textu Úmluvy kontroverzním tématem. Původní znění, přijaté komisí v roce 1991, stanovilo, že je třeba přihlížet k podstatě smlouvy či transakce, avšak v potaz by měl být brán i účel, pokud v praxi státu, který je stranou takové smlouvy, je účel relevantní pro určení neobchodního charakteru dotčené smlouvy či transakce.¹¹³ Podrobné vysvětlení způsobu, jakým by mělo být postupováno, opět podala Komise ve svém komentáři. Testy stanovené čl. 2 odst. 2 měly být použity postupně. Primárně měla být posouzena povaha smlouvy či transakce. Byla-li ze své podstaty neobchodní, nebylo třeba dále pátrat po jejím účelu. Teprve jevila-li se smlouva či transakce jako obchodní, mohl žalovaný stát popřít toto tvrzení poukazem na její účel. Volbu tohoto způsobu určení povahy obchodní transakce Komise zdůvodnila potřebou ochrany rozvojových zemí. Žalovanému státu měla být dána možnost prokázat, že v jeho praxi, je dotčená transakce považována za neobchodní, protože její účel je čistě veřejný, např. dodání zásob potravin k obživě obyvatel nebo dodávka léků proti šířící se epidemii.¹¹⁴

Již před schválením znění z roku 1991 byly v komisi vedeny diskuze, jak by tento článek, resp. odstavec měl znít. Ani po přijetí verze z roku 1991 tyto debaty neustaly a mezi členy Komise se našli kritici zvoleného způsobu určení, kteří podporovali uplatnění pouze kritéria povahy úkonu. Důvod jejich odmítnutí kritéria účelu byl subjektivní prvek, který je tímto způsobem vnášen do určování povahy transakce a který by tak mohl umožnit nepředvídatelné rozšíření skupiny neobchodních transakcí. Ve své podstatě totiž většina státních činností slouží suverénní účelům a důsledné uplatňování by tak mohlo odpovídat přístupu, jaký zastávala absolutní teorii jurisdikční imunity. Pracovní skupina Šestého výboru vytvořená za účelem dosažení

¹¹² Čl. 2 odst. 2 platné znění: „In determining whether a contract or transaction is a “commercial transaction” under paragraph 1 (c), reference should be made primarily to the nature of the contract or transaction, but its purpose should also be taken into account *if the parties to the contract or transaction have so agreed*, or if, in the practice of the *State of the forum*, that purpose is relevant to determining the non-commercial character of the contract or transaction.“

¹¹³ Původní znění čl.2 odst.2 z roku 1991: In determining whether a contract or transaction is a “commercial transaction” under paragraph 1 (c), reference should be made primarily to the nature of the contract or transaction, but its purpose should also be taken into account if, in the practice of the *State which is a party* to it, that purpose is relevant to determining the non-commercial character of the contract or transaction.

¹¹⁴ International Law Commission. *Draft Articles*, op. cit., s. 20.

kompromisu mezi těmito názorovými skupinami dokonce přišla s návrhem, aby byl dotčený odstavec zcela vypuštěn.¹¹⁵

Současné znění je nakonec značně odlišné od původního. Zůstalo objektivní kritérium, podle kterého je primární podstata smlouvy či transakce, avšak k jejímu účelu je přihlíženo jen, dohodly-li se tak strany smlouvy nebo je-li to obvyklé v praxi státu soudu. Nadále není státu – účastníku smlouvy či transakce, dána možnost prokázat, že v jeho praxi je dotčená smlouva, resp. transakce, považována za neobchodní. Charakter smlouvy je posuzován dle praxe státu soudu, který dotčený spor rozhoduje. Jak píše Pavel Caban „výsledné řešení je především kompromisem mezi oběma názorovými skupinami než důsledným teoretickým řešením tohoto problému.“¹¹⁶ Dle jeho názoru současné znění patrně představuje výrazné omezení použití kritéria účelu v praxi. Jednoduše proto, že zastánci objektivního kritéria ho nepoužijí vůbec a zastánci kritéria subjektivního budou od jeho použití zrazováni tím, že by jim oponující stát mohl v téže situaci před vlastními soudy podle kritéria povahy úkonu imunitu odepřít.¹¹⁷

Navzdory uvedeným sporům ohledně objektivního a subjektivního kritéria, obecně nebyly pochyby o volbě restriktivního přístupu, který byl Úmluvou od počátku preferován. Jeho praktické použití lze demonstrovat na rozhodnutí ve věci letiště Linz v. USA z roku 2003. Skutková podstata je tvořena sporem mezi rakouským letištěm Linz a americkým letectvem, které toto letiště používalo k přistávání v rámci operace NATO související s humanitárními operacemi IFOR/SFOR na Balkáně. Spojené státy americké během celé doby využívání letiště neplatily žádné přistávací poplatky a společnost letiště provozující nakonec USA zažalovalo o jejich zaplacení. Rakouské soudy ve všech stupních tuto žalobu zamítly s odůvodněním, že přistávání letadel za uvedených okolností je výkonem suverénní pravomoci, v souvislosti s níž nemůže být žádný stát postaven před národní soud jiného státu. Zdařilé odůvodnění zamítavého rozsudku vytvořil Krajský soud v Linzu, který aplikoval principy restriktivní teorie a stanovil, že stát je imunní vůči jurisdikci národních soudů co se suverénní činnosti týče (akty *iure imperii*), a naopak jurisdikci je podroben v souvislosti se soukromoprávním jednáním (akty *iure gestionis*). Dále soud prohlásil, že při posuzování jednotlivých aktů,

¹¹⁵ International Law Commission. Report of the Working Group on jurisdictional immunities of States and their property. In United Nations, *Yearbook of International Law Commission*, 1999, č. 2 (II), s. 158-162.

¹¹⁶ CABAN, P. *Jurisdikční imunity států*, op.cit., s. 42.

¹¹⁷ *Ibid.*, s. 42.

převládající praxe nadále nezohledňuje předmět nebo účel jednání státu, ale nezávisle na nich, zakládá hodnocení na povaze jednání samotného. Tímto způsobem soud jednoznačně dovedl, že využití amerických letadel pro operaci probíhající pod záštitou OSN, je vrchnostenským aktem. Na základě této úvahy pak byla USA udělena imunita v dotčeném sporu.¹¹⁸

6.2.2. Výjimky z imunity

Úmluva je založena na obecném pravidlu, že stát požívá imunitu ve vztahu k sobě a svému majetku z jurisdikce soudu jiného státu (čl. 5). Druhá a třetí část Úmluvy v převážné většině stanoví taxativní výjimky z tohoto pravidla, kdy státu imunita poskytnuta nebude, konkrétně se jedná o články 7 až 17. Úmluva je v těchto ustanoveních jasná a nepřipouští příliš široký výklad. První tři články této části upravují situaci, kdy stát udělí souhlas s výkonem jurisdikce národního soudu jiného státu nebo lze dovodit, že takový souhlas byl dán. Článek 7 se zabývá účinkem souhlasu výslovně uděleným jedním státem s výkonem pravomoci soudu státu druhého. Článek 8 vymezuje rozsah, v jakém lze usuzovat na souhlas státu z jeho jednání, resp. účasti v řízení před soudem jiného státu a čl. 9 doplňuje tuto trojici o vymezení účinku protinároku vzneseného státem nebo proti státu. Zbývající ustanovení definují taxativní výčet případů, kdy bude stát podroben pravomoci cizího soudu bez ohledu na svůj souhlas.

Základní výjimkou z imunity státu je jeho souhlas s výkonem soudní pravomoci jiného státu. Čl. 7 stanoví, že se stát nemůže dovolat své imunity v řízení před soudem jiného státu ve vztahu k otázce či případu, pokud výslovně souhlasil s výkonem jurisdikce ve vztahu k této otázce či případu. Toto dobrovolné podrobení se pravomoci cizího soudu, může být dle Úmluvy učiněno prostřednictvím mezinárodní dohody, písemnou smlouvou, prohlášením před příslušným soudem nebo písemným sdělením v dotčeném řízení. Dle komentáře Komise je obecně předpokládán nesouhlas dotčeného státu. Soud tak nemůže presumovat, že je tu souhlas či ochota jiného státu podrobit se jeho pravomoci. V řízení je vyžadován důkaz, jímž je souhlas s výkonem pravomoci prokázán. Jeho nedostatek je překážkou výkonu jurisdikce. Případný souhlas státu se navíc vztahuje pouze na konkrétní řízení a nijak se nedotýká imunity v jiném, byť i

¹¹⁸ WITTICH, S. Airport Linz v. United States. *The American Journal of International Law*, 2005, roč. 99, č. 1, s. 248 – 249.

podobném případě.¹¹⁹ Odstavec druhý čl. 7 upřesňuje, že za souhlas s výkonem pravomoci nelze považovat souhlas s použitím práva jiného státu.

Souhlas se vztahuje na celé řízení až do vynesení rozsudku soudem poslední instance, včetně řádných i mimořádných opravných prostředků, nezahrnuje však výkon rozsudku.¹²⁰ Jak text Úmluvy sám stanoví v čl. 20, souhlas s výkonem jurisdikce rovněž nezahrnuje souhlas s použitím předběžných opatření.

Další výjimka se týká účasti v řízení před soudem jiného státu. V této situaci se stát nemůže dovolat imunity, jestliže sám dal k zahájení řízení podnět, vstoupil do řízení nebo činí jiné kroky týkající se věci samé (čl. 8 odst. 1). Úmluva stanovuje několik výjimek vyjádřených ve zbývajících třech odstavcích čl. 8. Za souhlas státu s výkonem pravomoci nelze považovat (1) situaci, kdy stát vstoupí do řízení nebo učiní jiné kroky za účelem dovolání se imunity nebo uplatnění svého práva či zájmu ve vztahu k majetku, kterého se řízení týká, obdobně je tomu u (2) účasti zástupců státu jako svědků na řízení před soudem jiného státu a (3) stejně tak ani neúčast státu na řízení před soudem jiného státu nelze považovat za souhlas s výkonem pravomoci. Tyto výjimky z výjimky potvrzují předcházející výklad o nutnosti výslovného souhlasu státu s výkonem jurisdikce a nemožností souhlas presumovat či na něj usuzovat z uvedených způsobů jednání státu, resp. z jeho nejednání. Nedostavení se k řízení může národní soudu vést k použití institutu procesního práva, a to rozsudku pro zmeškání.¹²¹ Nehledě na skutečnost, že zde stále chybí pravomoc soudu takovýto rozsudek vydat, Úmluva sama v jednom z mála procesních ustanovení, které obsahuje, stanoví zvláštní podmínky pro vydání rozsudku pro zmeškání, a proto by národní úprava byla v takové situaci vyloučena.

V neposlední řadě, je za souhlas státu s výkonem jurisdikce považováno i uplatnění protinároku. Stát se nemůže dovolat imunity v situaci, kdy v řízení proti němu vedeném před soudem jiného státu uplatní svůj nárok proti nároku druhé strany. Obdobně, pokud stát iniciuje zahájení řízení, nemůže žádat imunitu vůči jakémukoliv protinároku z téhož právního vztahu či skutečností jako je hlavní vztah. Do třetice, pokud vstoupí do řízení vedeného před soudem cizího státu, aby uplatnil svůj nárok, dle Úmluvy je mu zabráněno dovolat se imunity ve vztahu k jakémukoliv protinároku vyplývajícimu z téhož právního vztahu či skutečností jako nárok uplatněný státem.

¹¹⁹ International Law Commission. *Draft Articles*, op. cit., s. 25-27.

¹²⁰ *Ibid.*, s. 28.

¹²¹ § 153b občanského soudního řádu č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Pojem „protinároku“ je tedy definován poměrně široce, vždy se však musí týkat hlavního předmětu sporu, popř. státem vzneseného nároku; samostatné a nezávislé nároky souhlas neznamenají.

Úmluvou vymezené případy, ve kterých je možné dovodit souhlas státu s výkonem pravomoci cizího soudu, dokazují předešle zmíněný názor, že obsah Úmluvy představuje souhrn obyčejů převládajících v praxi jednotlivých států. V podkapitole 4.1. bylo pojednáno o obecně akceptovaných způsobech, jakými se může stát konkludentně vzdát své imunity. Pokud porovnáme tam uvedený výčet s právě rozebranými články Úmluvy, zjistíme, že jsou v podstatě totožné.

Toliko k situacím, ve kterých je podstatný souhlas státu s výkonem jurisdikce. Následující články Úmluvy upravují případy, kdy jeden stát bude podroben jurisdikci soudu druhého státu bez ohledu na svůj souhlas či nesouhlas. Dotčená ustanovení reprezentují skutečné jádro Úmluvy, neboť stanoví, za jakých podmínek může být prolomeno obecné pravidlo imunity státu deklarované Úmluvou. V článcích 10 až 17 Úmluva definuje různé případy tvořící tyto *taxativní* výjimky. Jejich detailní rozbor nepatří mezi cíle této práce, proto bude pozornost věnována pouze některým, dle autorky nejpodstatnějším odchylkám. Je třeba podotknout, že Úmluva ponechává státům určitou volnost, protože každý článek této části obsahuje formulaci „jestliže se dotčené státy nedohodnou jinak“ („*unless otherwise agreed between the States concerned*“).

Nejvýznamnější výjimkou z imunity jsou bez pochyb obchodní transakce, kterými se Úmluva zabývá v prvním článku části třetí, tj. čl.10. Definice pojmu obchodní transakce obsažená již v čl. 2 ods.1 písm. c), umožnila jednoduchou formulaci tohoto ustanovení. Dikce čl. 10 říká, že se stát, který se účastní obchodní transakce s cizí právnickou či fyzickou osobou, se nemůže dovolat imunity v případném sporu pocházejícím z této transakce. Podle znění uvedeného článku však pravomoc soudu, před kterým cizí stát nemůže vznést námitku své imunity, musí být založena na základě použitelných norem mezinárodního práva soukromého („*by virtue of the applicable rules of private international law*“). Vysvětlení volby tohoto sousloví obsahuje komentář Komise. Cílem této formulace je umožnit co nejširší výklad pro základ, od kterého je odvozena pravomoc soudu ve věci rozhodnout. Tím může být jak místo uzavření obchodní transakce, tak místo, kde má být takový závazek vykonán nebo národnost či

místo podnikání jedné ze smluvních stran. Obvykle je územní spojení základem pro výkon pravomoci, ale jak komentář připouští, mohou tu být i jiné legální důvody pro předpoklad a výkon pravomoci soudu na základě použitelných norem mezinárodního práva soukromého.¹²²

Zajímavou konstrukci následně přináší poslední odstavec čl. 10, který stanoví, že imunita státu není dotčena v případě, kdy státní podnik či jiná entita založená státem participuje na řízení, jenž vyústilo z obchodní transakce, které se účastní tento státní podnik. Dotčený podnik tak není nadán imunitou, a to za splnění kumulativních podmínek, kterými jsou samostatná právní subjektivita, způsobilost žalovat a být žalován, a způsobilost nabývat, vlastnit či držet majetek a nakládat s ním.

Na tomto místě je vhodné komparovat Úmluvu s Evropskou úmluvou o státní imunitě. V textu posledně jmenovaného dokumentu není vůbec použit pojem obchodní transakce, který je klíčový pro restriktivní jurisdikční imunitu. Důvodová zpráva k Evropské úmluvě uvádí,¹²³ že obsáhnout akty *iure gestionis* je cílem čl. 7,¹²⁴ který volí značně odlišnou konstrukci ve srovnání s Úmluvou OSN. Zmíněný článek stanoví, že stát se nemůže dovolat imunity, pokud je ve státě soudu prostřednictvím kanceláře, agentury či jiného zařízení zapojen do průmyslové, obchodní nebo finanční aktivity stejným způsobem jako soukromá osoba. Evropská úmluva nestanoví způsob jakým určit rozdíl mezi akty, které může učinit jakákoliv soukromá osoba a mezi těmi, které může učinit pouze stát. Ani citovaná důvodová zpráva se k uvedenému problému nevyjadřuje. Je třeba zdůraznit i teritoriální podmínku, kterou Evropská úmluva obsahuje – dotčená kancelář, agentura či jiné zařízení musí být na území státu soudu. Řešení jí zvolené se jeví být nedůsledné v porovnání s relevantními články Úmluvy OSN. Ačkoliv Úmluva obecně ve svém textu nestanoví rozdíl mezi akty *iure gestionis* a *iure imperii*, díky definici obchodních transakcí i způsobu jejich určení, ponechává podstatně menší prostor pro výklad, který by mohl být v rozporu se smyslem Úmluvy OSN než v případě Evropské úmluvy.

¹²² International Law Commission. *Draft Articles*, op. cit., s. 33-34.

¹²³ European Convention on State Immunity: Explanatory report, ETS 074 [online]. conventions.coe.int, [cit. 22. července 2010] Dostupné na < <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/HTML/074.htm>>.

¹²⁴ Čl. 7 Evropské úmluvy o imunitě států: „1. A Contracting State cannot claim immunity from the jurisdiction of a court of another Contracting State if it has on the territory of the State of the forum an office, agency or other establishment through which it engages, in the same manner as a private person, in an industrial, commercial or financial activity, and the proceedings relate to that activity of the office, agency or establishment. 2. Paragraph 1 shall not apply if all the parties to the dispute are States, or if the parties have otherwise agreed in writing.“

Pro doplnění uvádíme, oba dokumenty shodně stanoví, že porovnávaná ustanovení, tj. čl. 10 Úmluvy OSN a čl. 7 Evropské úmluvy, se neaplikují v případě, že stranami obchodní transakce, resp. sporu, jsou státy nebo v případě, kdy se dotčené strany dohodly jinak. Evropská úmluva navíc požaduje, aby takováto dohoda byla písemná.

Druhou a zároveň v tomto výkladu poslední kategorií výjimek z obecného pravidla imunity, jíž bude věnována detailnější pozornost, jsou pracovní smlouvy. Úprava této problematiky byla svěřena článku 11, který se vztahuje na pracovní smlouvy mezi státem a jednotlivcem, jehož předmětem je práce, která je vykonávána či má být vykonávána zcela nebo zčásti na území jiného státu. První odstavec uvedeného článku stanoví, že není-li dohodnuto jinak, stát se nemůže dovolat imunity před soudem tohoto jiného státu příslušným rozhodovat případné spory z dotčené pracovní smlouvy. Odstavec druhý přináší celou řadu výjimek, kdy naopak imunita státu zachována bude.

Cílem této úpravy je obsáhnout řešení citlivého problému, kdy se do střetu dostávají zájmy cizího státu jako zaměstnavatele, který chce aplikovat svůj právní řád, se zájmy státu soudu, který se snaží poskytnout soudní ochranu svým příslušníkům jako zaměstnancům cizího státu, a aplikovat svůj právní řád. Nalézt kompromisy mezi protichůdnými zájmy obou skupin byl složitý problém. Původní formulace tohoto článku z roku 1991 byla v roce 1999 na návrh pracovní skupiny změněna. Největší neshody panovaly zejména ohledně znění písm. a) a c) druhého odstavce.

Komisí schválené znění písm. a) z roku 1991¹²⁵ umožňovalo výklad, na základě kterého by většina zaměstnanců cizího státu (resp. jeho zahraničního úřadu) byla považována za osoby plnící funkce úzce související s výkonem státní moci a nemohli by uplatnit svá práva před soudy jiného státu, protože by imunita cizího státu byla zachována.¹²⁶ Krajním příkladem toho výkladu je situace, kdy by se správce budovy zahraničního úřadu vykonávající pomocnou funkci nemohl před soudem svého státu domoci na cizím státu neplacení mzdy, z důvodu udělení imunity žalovanému státu. Výsledky činnosti pracovní skupiny představené v roce 1999 vedly ke změně písm. a). Současná podoba textu umožňuje dotčenou výjimku vztáhnout pouze na zaměstnance, kteří byli přijati do konkrétní funkce při výkonu vládní moci („to perform particular

¹²⁵ Původní znění čl. 11 odst. 2 písm. a): „Paragraph 1 does not apply if: a) the employee has been recruited to perform functions closely related to the exercise of governmental authority“.

¹²⁶ CABAN, P. *Jurisdikční imunity států*, op.cit., s. 53.

functions in the exercise of governmental authority“). Současnou podmínkou aplikace této výjimky je tedy přímý výkon státní moci zaměstnancem a nikoliv provádění činnosti se státní mocí pouze související.¹²⁷

Druhým problematickým bodem čl. 11 bylo znění písm. c) z roku 1991, jež připouštělo zachování imunity vůči zaměstnancům, kteří nebyli příslušníky ani obvyklými rezidenty státu soudu v době uzavření pracovní smlouvy.¹²⁸ Komentář komise upozorňuje, že z pohledu cizího státu – zaměstnavatele zde není žádná skutečnost zakládající pravomoc státu soudu (tj. státu, na jehož území je pracovní smlouva realizována) rozhodovat takovou věc nebo se domáhat uplatnění svého pracovního práva.¹²⁹ Jen pro zajímavost, znění čl. 5 Evropské úmluvy je téměř totožné, včetně argumentace v důvodové zprávě. Ta mimo jiné uvádí, že spojení mezi zaměstnancem a státem – zaměstnavatelem (kde může zaměstnanec vždy vznést svůj nárok) je jednoduše bližší než mezi zaměstnancem a soudem státu, kde k výkonu práce dochází.¹³⁰ Uvedená podobnost dokazuje předešlé tvrzení, že inspiračními zdroji Úmluvy OSN jsou krom obecně uznávané praxe i jiné mezinárodní a vnitrostátní dokumenty.

Co se znění čl. 11 odst. 2 písm. c) Úmluvy OSN týče, následný vývoj zejména v oblasti antidiskriminačního práva si vyžádal jeho přehodnocení a s ohledem na možnou diskriminaci na základě národnosti byl na návrh pracovní skupiny zcela vypuštěn.¹³¹

Pro dosažení cílů této práce je bližší zkoumání dvou výjimek z imunity dostačující. Následující výčet článků stručně představí zbývající Úmluvou vymezené výjimky, aby byl výklad této problematiky kompletní.

Úmluva v čl. 12 stanoví, že stát se nemůže dovolat imunity v řízení o náhradě škody na zdraví či hmotném majetku, jestliže škoda vznikla jednáním přičitatelným státu na území státu soudu a původce se v době konání na tomto území nacházel. Kromě kumulativní podmínky, tj. jednání se musí alespoň částečně odehrát na území státu

¹²⁷ Pro doplnění viz CABAN, P. *Jurisdikční imunity států*. 2007, kapitola 4.3. Pracovně právní spory zaměstnanců diplomatických misí a konzulárních úřadů.

¹²⁸ Původní znění čl. 11 odst. 2 písm. c): „Paragraph 1 does not apply if: c) the employee was neither a national nor a habitual resident of the State of the forum at the time when the contract of employment was concluded“.

¹²⁹ International Law Commission. *Draft Articles*, op. cit., s. 44.

¹³⁰ European Convention on State Immunity: *Explanatory report*, op. cit., [cit. 25. července 2010].

¹³¹ International Law Commission. *Report of the Working Group*, op. cit., s. 167.

soudu a jeho původce musí být na tomto území v době konání, popř. opomenutí přítomen, je znění zkoumaného článku zajímavé v tom, že nerozlišuje mezi akty *iure imperii* a *iure gestionis*. Článek Pavla Cabana uvádí, že se tímto Úmluva pro jednou odklání od praxe řady kontinentálních států, které i v případě deliktů rozlišují soukromoprávní a veřejnoprávní akty státu.¹³² Uvedené tvrzení dokládá i rozhodovací činnost soudů, např. rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *McElhinney v. Ireland* z roku 2001. Ačkoliv soud poukázal na trend v oblasti mezinárodního práva směřující k omezení státní imunity v souvislosti s újmou na zdraví osob, současně vyjádřil názor, že tyto tendence nejsou v žádném případě obecné a proto udělil imunitu Irsku v souvislosti s jednáním *iure imperii*, ačkoliv jeho výsledkem bylo zranění jedince.¹³³

Dále státu nebude udělena imunita v řízení, jejichž předmětem jsou majetkové zájmy tohoto státu a k jehož rozhodování je příslušný soud jiného státu. Jedná se řízení ve věci určení (a) práv či zájmů státu vycházejících z jeho vlastnictví či držby nemovitého majetku na území státu soudu; (b) práv či zájmů ohledně movitého nebo nemovitého majetku nabytého sukcesí, darováním nebo jako *bona vacantia* (odúmrtí); (c) práv či zájmů státu při správě majetku (čl. 13). Obdobně je tomu i v souvislosti s řízením (a) o určení práv z duševního vlastnictví (patent, průmyslový design, obchodní známka, obchodní firma atd.), kterým náleží právní ochrana ve státě soudu a (b) ohledně porušení těchto práv cizím státem na území státu soudu (čl. 14).

Rovněž se stát nemůže dovolat imunity v řízeních souvisejících s jeho účastí v obchodní společnosti nebo jiném kolektivním orgánu, včetně řízení týkajících se vztahu mezi státem a společností nebo ostatními společníky, jestliže jsou jimi jiné osoby než státy a jestliže společnost vznikla nebo byla založena podle práva státu soudu nebo zde má své sídlo či hlavní místo podnikání (čl. 15).

V případě lodí, kterou vlastní a provozuje stát, se tento nedovolá imunity v řízení, pokud důvod žaloby vyvstal v situaci, kdy loď byla použita pro jiné než vládní nekomerční účely, totéž platí i pro přepravu nákladu na takové lodi. Právě uvedené se však nevztahuje na válečné lodě a námořní podpůrná plavidla (čl. 16).

¹³² CABAN, P. *Úmluva Organizace spojených národů*, op. cit., s. 879.

¹³³ *McElhinney v. Ireland*, 31253/96. [online]. European Court for Human Rights, 2.června 2010 [cit. 27.července 2010]. Dostupné na:

< <http://cmiskp.echr.coe.int/tpk197/portal.asp?sessionId=58565513&skin=hudoc-en&action=request>>.

Poslední výjimka z imunity státu upravená Úmluvou se týká rozhodčí smlouvy. Dohodne-li se stát se zahraniční fyzickou či právnickou osobou o tom, že případné spory budou řešeny v rozhodčím řízení, nemůže se ze smlouvy zavázaný stát dovolat imunity v řízení před soudem týkajícího se (a) platnosti, výkladu či aplikace rozhodčí smlouvy; (b) rozhodčího řízení; (c) potvrzení nebo zrušení rozhodčího nálezu, ledaže rozhodčí smlouva stanoví jinak (čl. 17).

Předcházející podkapitola reprezentuje samotné jádro a nejdůležitější část Úmluvy. Taxativním výčtem uvedených výjimek se Úmluva snaží poskytnout soudům určité směrnice pro jejich rozhodování s cílem sjednotit praxi. Vymezení výjimek by ovšem postrádalo smysl, kdyby se Úmluva alespoň z části nevěnovala i procesní problematice soudního řízení včetně možnosti rozsudek, jako výsledek takového řízení, vynutit. V následujícím výkladu proto bude pozornost soustředěna na imunitu státu v souvislosti s donucujícími opatřeními, a to jak během řízení tak i po vydání rozsudku.

6.2.3. Exekuční imunita

Neudělení imunity na základě výše představených výjimek umožňuje vést proti státu soudní řízení a vydat rozsudek. Neudělení imunity ovšem neznamená, že lze takovýto rozsudek vůči dotčenému státu i vynutit.

Jak dokazuje praxe řady států, exekuční imunita neboli imunita vůči donucujícím opatřením je do jisté míry chápána jako samostatný institut. Někteří autoři dokonce hovoří o exekuční imunitě jako o imunitě v užším slova smyslu.¹³⁴ Jestliže je obecně akceptována zásada *par in parem imperium non habet*, tj. žádný suverénní stát nemůže vykonávat svou suverénní moc nad sobě rovným jiným suverénem (viz kapitola 1.2.), pak *a fortiori* žádná donucující opatření nemohou být použita autoritami jednoho státu vůči státu jinému.¹³⁵ Použití donucujících prostředků proti jinému státu představuje podstatně citelnější zásah do jeho suverenity než možnost vést proti dotčenému státu soudní řízení v důsledku neudělení imunity. Je proto logické, že se uvedená problematika stala jednou z nejcitlivějších a nejvíce diskutovaných oblastí úpravy Úmluvy.

¹³⁴ Viz CABAN, P. *Úmluva organizace spojených národů*, op. cit., s. 880.

¹³⁵ International Law Commission, *Draft Articles*, op. cit., s. 56.

Po rozsáhlých diskuzích pracovní skupina došla k závěru, že rozlišení mezi donucujícími opatřeními, jenž lze použít v průběhu řízení, tj. předběžná opatření („*pre-judgement measures of constraint*“) a donucujícími opatřeními, která se aplikují po vynesení rozsudku, tj. výkon rozhodnutí („*post-judgement measures of constraint*“) by mohlo pomoci vyřešit sporné otázky v této oblasti.

Původní návrh z roku 1991 takovéto rozlišení neobsahoval a vymezil pouze imunitu vůči donucujícím opatřením. Připomínky některých států vůči takovému znění zdůrazňovaly potřebu rozlišit mezi předběžnými opatřeními a opatřeními v souvislosti s výkonem rozhodnutí, jiné se týkaly možnosti výkonu rozsudku ve třetím státě a poslední skupina připomínek zdůrazňovala potřebu ustanovení, jež stanoví povinnost státu splnit proti němu vydaný rozsudek.^{136 137}

Obecně Úmluva stanoví, že majetek státu požívá imunitu vůči všem donucujícím opatřením, ledaže s takovým donucujícím opatřením vyslovil dotčený stát souhlas v mezinárodní dohodě, v rozhodčí smlouvě či jiné písemné smlouvě nebo prostřednictvím prohlášení učiněným před soudem, popř. v písemné komunikaci vedené mezi stranami sporu poté, co spor vznikl. Použití donucující opatření je možné i tehdy, když stát vymezí nebo označí majetek pro uspokojení nároku, který je předmětem řízení (čl. 18 a 19).

Úmluva navíc zdůrazňuje, že za souhlas s použitím donucujících opatření, ať už v průběhu či po skončení řízení, nelze považovat souhlas s výkonem pravomoci soudu jiného státu dle čl. 7 (čl. 20), tzn. je vyžadován samostatný souhlas dotčeného státu k použití předběžných opatření i k výkonu rozsudku.

Výkon rozhodnutí dále Úmluva připouští, pokud směřuje vůči majetku, o němž bylo stanoveno, že je určen nebo používán pro jiné než vládní nekomerční účely a nachází se na území státu soudu, za předpokladu, že donucující opatření mohou být

¹³⁶ International Law Commission. *Report of the Working Group*, op. cit., s. 169.

¹³⁷ Bylo obtížné nalézt rovnováhu mezi zájmy států, jejichž snahou bylo minimalizovat zásahy do jejich aktivit vyplývající z případných opatření přijatých vůči jejich majetku, s oprávněnými zájmy protistrany na dosažení uspokojení vůči povinnému státu na základě platného rozhodnutí. Např. Argentina a Rakousko podporovaly návrh, aby byla státu dána možnost dobrovolně se rozsudku v určité lhůtě podrobit a až v případě jeho nečinnosti vůči němu použít donucující opatření. (viz dokumenty Generálního shromáždění: A/53/274, A /52/294). Ačkoliv do samotného textu článek upravující vznesený návrh začleněn nebyl, rozlišení mezi opatřeními aplikujícími se před a po vynesení rozsudku, je možné hodnotit jako určitý kompromis. Státu je dána možnost vypořádat se s nastalou situací do doby vydání rozsudku. Jakmile však soud stanoví, kdo je v právu, Úmluva dovoluje vést výkon rozhodnutí vůči vymezené kategorii majetku i bez souhlasu dotčeného státu. Takové rozdělení donucujících opatření bylo podpořeno např. Čínou, která vyjádřila názor, že umožnění národnímu soudu použít předběžná opatření bez souhlasu státu, by mohlo vést k jejich zneužití a způsobení zbytečné újmy majetku, jenž je používán k veřejným účelům (viz dokument Generálního shromáždění A/56/291)

použita pouze vůči majetku, který má spojitost s „entitou“, proti níž bylo řízení vedeno (čl. 19 písm. c)).¹³⁸ Jak bylo výše zmíněno, znění z roku 1991 nerozlišovalo, o jaké řízení se jedná a připouštělo takovéto donucující opatření i v průběhu nalézacího řízení. Tento návrh následovala řada připomínek států a alternativních návrhů pracovní skupiny. Generální shromáždění OSN nakonec schválilo znění, které rozdělilo jeden článek Úmluvy na dva a rozlišilo tímto způsobem donucujících opatření. V současné době tedy platí, že majetek státu může být bez jeho souhlasu ve shora uvedeném případě podroben výkonu rozhodnutí, ale nikoliv předběžným opatřením.

V souvislosti s ustanovením čl. 19 písm. c) Úmluva v čl. 21 stanoví demonstrativní výčet majetku, který nelze považovat za majetek určený nebo používaný pro jiné než vládní nekomerční účely a jako takový ho není možné výkonem rozhodnutí postihnout. Jedná se např. o majetek včetně bankovního účtu, který je používán nebo určen pro použití při výkonu funkcí diplomatické mise, majetek vojenského charakteru určený k výkonu vojenských funkcí, majetek centrální banky nebo jiné měnové instituce či neprodejný majetek tvořící část kulturního dědictví.¹³⁹

Kromě shora uvedené výjimky, kdy je možné provést výkon rozhodnutí bez ohledu na souhlas státu, se Úmluva výkonem rozhodnutí dále nezabývá. Tento nedostatek lze hodnotit jako možný předpoklad neúspěchu Úmluvy v praxi, neboť se nabízí otázka, jak by žalobce mohl naložit s rozsudkem v jeho prospěch, když stát povinný z rozhodnutí, neudělí souhlas s jeho výkonem?¹⁴⁰ Úmluva při řešení uvedeného problému příliš spoléhá na „dobré mravy“ mezinárodního společenství. Předpokládá, že se povinný stát dobrovolně podrobí rozsudku, ačkoliv případné nerespektování rozhodnutí soudu jiného státu může vyústit „pouze“ v jeho negativní hodnocení jinými státy a v případné narušení jeho mezinárodních vztahů.¹⁴¹ Toto si zřejmě uvědomovala i pracovní skupina posuzující text Úmluvy s ohledem na vývoj jurisdikční imunity po roce

¹³⁸ Příloha Úmluvy upřesňuje, že spojitost entity s majetkem, má být chápána v širším významu než vlastnictví nebo držba.

¹³⁹ Čl. 21 vymezuje kategorie majetku, který je vyloučen z výkonu rozhodnutí velmi široce. Ačkoliv Komentář komise z roku 1991 stanovil, že z majetku diplomatické mise jsou vyloučeny např. účty určené pro komerční účely, není současná dikce tohoto článku ani k ní doplněný komentář Komise dostatečný. Připomínky některých států, které směřovaly vůči možnosti velmi širokého výkladu jak „majetku diplomatických misí“ tak „vojenského majetku“ byly sice pracovní skupinou brány v úvahu, avšak znění tohoto článku bylo ponecháno beze změny.

¹⁴⁰ Stranou této úvahy autorka ponechává případy, kdy již samotné vydání rozsudku je pro žalobce odpovídajícím zadostiučiněním a neusiluje o výkon rozhodnutí

¹⁴¹ Případné narušení mezinárodních vztahů není bezvýznamné a může mít dalekosáhlé důsledky např. pro ekonomiku státu, avšak „trest“ v takovéto podobě neodpovídá soukromoprávnímu jednání státu, které vedlo k vydání odsuzujícího rozhodnutí.

1991. Několik jejich návrhů ohledně donucujících opatření, obsahovalo postup, kdy by státu byla poskytnuta určitá lhůta pro dobrovolné podrobení se rozsudku a v případě jejího vypršení a nepodrobení se, by byl připuštěn výkon, popř. zahájeno mezistátní urovnání sporu za účasti žalobce.¹⁴²

Další mezeru v úpravě tvoří skutečnost, že předběžná opatření je možné proti cizímu státu použít pouze s jeho souhlasem. Nelze-li předběžně zajistit majetek státu, vůči kterému by mohl být veden případný výkon rozhodnutí, žalovanému státu zůstává otevřená možnost majetek z území státu soudu přesunout a uspokojení žalobce tímto znemožnit.¹⁴³

Výklad dotčené části Úmluvy je nyní vhodné doplnit o komparaci s Evropskou úmluvou, díky níž získáme vítanou ilustraci vývoje exekuční imunity. Tento dokument se s imunitou vůči donucujícím opatření vypořádal pouze v jednom ustanovení, které reprezentovalo tehdejší převládající absolutní pojetí. Jak bylo již uvedeno (viz podkapitola 6.1.), čl. 23 stanovil, že žádné donucující opatření nesmí být použito vůči majetku jiného státu nacházejícím se na území státu soudu, ledaže povinný stát s ním vyslovil souhlas, a to písemně v konkrétním případě. Jedinou výjimku z tohoto striktního pravidla, kdy je možné vést výkon rozhodnutí bez ohledu na souhlas státu, upravuje Evropská úmluva v čl. 26, který ovšem spadá do opčních ustanovení. Státy, které učiní opční prohlášení dle zmíněného ustanovení, mohou ve svém vzájemném vztahu vykonat rozsudky z řízení týkajících se průmyslové nebo obchodní činnosti, jestliže se takové činnosti účastnily stejným způsobem jako jakákoliv jiná soukromá osoba, a to vůči majetku žalovaného státu, který se nachází na území státu soudu, pokud tento majetek byl použit výlučně v souvislosti s uvedenou činností.¹⁴⁴ Díkce čl. 26 dokazuje, že již v době přijetí Evropské úmluvy (sedmdesátá léta 20. století) existovaly tendence směřující k omezení absolutní exekuční imunity, avšak možnost dobrovolně se podrobit takovému režimu svědčí o jejich nikoliv převládajícím vlivu.

Na rozdíl od Úmluvy OSN, se však Evropská úmluva zabývala i výkonem rozhodnutí obecně. V čl. 20 ukládá povinnost realizovat soudní rozhodnutí, ale zároveň

¹⁴² International Law Commission. *Report of the Working Group*, op. cit., s. 171.

¹⁴³ Z podstaty věci samozřejmě nebude možné přesunout nemovitosti na území jiného státu, navzdory této skutečnosti se jedná o nezanedbatelnou možnost jak ztížit uspokojení žalobce.

¹⁴⁴ Relevantní část čl. 26 Evropské Úmluvy: „...a judgment rendered against a Contracting State in proceedings relating to an industrial or commercial activity, in which the State is engaged in the same manner as a private person, may be enforced in the State of the forum against property of the State against which judgment has been given, used exclusively in connection with such an activity ...“.

umožňuje řadu výjimek, kdy stát tuto povinnost nemá. Zejména výjimka v odst. 2 písm. a) umožňující státu nepodrobit se rozsudku v případě, že by takové jednání bylo v rozporu s jeho veřejným zájmem, připouští velmi široký výklad. V případě, že stát rozsudek dobrovolně nesplní, upravuje čl. 21 postup, jakým se soukromoprávní osoba může splnění rozsudku domoci. Způsob řešení nastalé situace spočívá v možnosti obrátit se na kompetentní soud povinného státu s žádostí o určení, zda má či nemá být rozsudek dle čl. 21 Evropské úmluvy splněn, alternativně se je dle Dodatkového protokolu možno obrátit i na Evropský tribunál pro záležitosti týkající se imunity státu.

Přístup, který Evropská Úmluva zvolila, je nedůsledný. Ačkoliv uložila členským státům povinnost podrobit se rozsudku, neposkytla žádné efektivní procesní prostředky, které by nečinný stát případně nutily dostát své povinnosti. Skutečnost, že Evropské úmluva umožnila soukromé osobě obrátit se na další instituci, která rozhodne o povinnosti vykonat rozsudek, je zajímavou variantou řešení tohoto problému, avšak vnáší do věci neodůvodněné průtahy. V této fázi řízení již existuje vykonatelný rozsudek vydaný na základě mezinárodního dokumentu, kterým je dotčený stát vázán. Není zřejmé, jaké okolnosti odůvodňují potřebu žádat další instituci, aby rozhodla, zda rozsudek bude či nebude vykonán. V tomto ohledu je Úmluva OSN efektivnější a umožňuje výkon rozhodnutí bez souhlasu povinného státu proti obdobné skupině majetku jako čl. 26 Evropské úmluvy, zde se však nejedná o opční ustanovení.

Je nepochybné, že institut exekuční imunity se stále vyvíjí. Obdobně jako jurisdikční imunita, i exekuční imunita vychází ze své absolutní podoby a v posledních desetiletích se od ní odklání. Patrně může být očekáváno, že jako jurisdikční imunita postupně rozšiřuje řadu výjimek v podobě skupiny aktů *iure gestionis*, i institut exekuční imunity dospěje k ještě citelnějšímu usnadnění výkonu rozhodnutí. V okamžiku, kdy budou státy připraveny vzdát se své imunity ohledně výkonu rozhodnutí v širší míře, stane se relevantní část Úmluvy předmětem dalších diskuzí, neboť současný stav nemůže být hodnocen jako potřebám praxe dostačující. Navzdory vyslovenému negativnímu hodnocení, je Úmluvou zvolené řešení vítaným pokrokem v této oblasti a dokazuje, že v praxi jednotlivých států převládá tendence směřující k většímu omezení exekuční imunity. Souhrn majetku, vůči kterému Úmluva umožnila výkon rozhodnutí, je možné analogicky přirovnat ke skupině aktů *iure gestionis*, avšak

určení obsahu této skupiny není zcela jednoznačné a zasloužilo by si větší pozornost v textu Úmluvy.

Problematiky jurisdikční i exekuční imunity se dotýká spor mezi Itálií a Německem, který je v současné době rozhodován Mezinárodním soudním dvorem v Haagu (dále jen „MSD“). Německo v tomto sporu žádá MSD, aby rozhodl, že italský národní soud chybně nerespektoval jurisdikční imunitu Německa ve třech případech – (1) když rozhodl o soukromoprávních nárocích italských příslušníků vyplývajících z porušení mezinárodního humanitárního práva spáchaného Třetí říší v době 2. světové války vznesených proti Německu, (2) dále když použil donucujících opatření vůči německému majetku na území Itálie a (3) když prohlásil řecký rozsudek vyplývající rovněž z porušení mezinárodního humanitárního práva spáchaného Třetí říší za vykonatelný v Itálii. V červenci 2010 byl zamítnut protinárok Itálie týkající se mezinárodních závazků Německa vůči obětem válečných zločinů a zločinů proti lidskosti spáchaných Třetí říší z důvodu nedostatku pravomoci MSD o takovém protinároku rozhodnout. Další jednání se uskuteční v lednu 2011.¹⁴⁵ Bude zajímat sledovat, jak se MSD vypořádá s nároky vznesenými Německem, které představují velmi aktuální otázky ohledně rozsahu jurisdikční i exekuční imunity.

6.3. Zhodnocení mezinárodní úpravy

Předcházející výklad představil dvě mezinárodní úmluvy, které se pokusily kodifikovat obyčejové normy jurisdikční imunity států. Evropské úmluvě nelze upřít prvenství, co se kodifikace takového rozsahu týče. Poprvé mezinárodním dokumentu vymezil doposud jen praxí některých států uznanou kategorii aktů *iure gestionis*. Evropská úmluva byla ve své době revolučním dokumentem, který byl významně ovlivněn restriktivním pojetím jurisdikční imunity států. Ačkoliv, v jejím textu lze pozorovat i vliv zastánců absolutní imunity a tehdejší nerozvinutost restriktivní teorie.

Výše jsme poukázaly na nedůsledné vymezení kategorie *iure gestionis*, kdy se Evropská úmluva vůbec nezabývá obchodními transakcemi, které jsou hlavním a v praxi nejfrekventovanějším pojmem této kategorie. Text Evropské úmluvy pouze

¹⁴⁵ *Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy)*, No. 2010/22. [online]. International Court of Justice, 20 July 2010 [cit. 25. srpna 2010]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=1&code=ai&case=143&k=60>>.

stanoví, že nebude státu udělena imunita v souvislosti s činnostmi průmyslové, obchodní a finanční povahy, jedná-li ve stejném postavení jako soukromá osoba. Vyřešení otázky jakým způsobem stanovit, kdy se jedná o činnost, která je vyhrazena pouze státu a kdy naopak, se stát již dostal do postavení, v jakém by mohla jednat i jiná soukromoprávní osoba, je ponecháno praxi. Tato konstrukce vede k použití různých kritérií, pomocí kterých se problematická hranice určí (viz podkapitoly 3.2.1. a násl.). Jelikož ani důvodová zpráva k Evropské úmluvě nestanoví, které z několika možných kritérií má být použito, praktické rozhodování na základě tohoto ustanovení nemůže být jednotné.

Dalším problematickým bodem Evropské úmluvy je v předcházející podkapitole zmiňovaný výkon rozhodnutí. Obecná povinnost vykonat rozsudek soudu jiného státu stanovená Evropskou úmluvou je právním pravidlem, jež by si zasloužilo pozornost i Úmluvy OSN, ale eliminace procesních prostředků, kterými lze nečinný stát přimět k dodržení této povinnosti, je pro státy demotivující v souvislosti s plněním jejich závazků. Jedná se o projev absolutního pojetí exekuční imunity, který je v současné době zjevně překonán.

Význam Evropské úmluvy je nepopíratelný. Velmi podstatně ovlivnila nadcházející období, v němž se řada států začala přiklánět k restriktivnímu pojetí jurisdikční imunity. Zkoumaná oblast mezinárodního práva však prodělala značný vývoj a právní úprava reprezentovaná Evropskou úmluvou nadále neodpovídá potřebám mezinárodního společenství. Nelze opomenout ani skutečnost, že se jedná o dokument Rady Evropy, u kterého nemůže být dosaženo celosvětové působnosti. Je zřejmé, že takový to stav byl neudržitelný s ohledem na vývoj jurisdikční imunity a kodifikace na celosvětové úrovni nevyhnutelná. Otázkou zůstává budoucnost Evropské úmluvy poté, kdy Úmluva OSN dosáhne třiceti ratifikací a vstoupí v platnost. Například Velká Británie či Belgie budou členskými státy obou úmluv a dojde zde ke kolizi těchto úprav. Nejvhodnější by zřejmě bylo, kdyby dotčené státy odstoupily od Evropské úmluvy.

Přínos Úmluvy OSN mezinárodnímu společenství je všeobecně hodnocen jako velmi pozitivní, avšak i v tomto dokumentu lze najít problematická místa.

Kladným aspektem je její celosvětový rozsah. Organizace spojených národů disponuje širokou členskou základnou a od roku 2004 tuto úmluvu podepsalo již 29 členů. Ratifikační proces v jednotlivých státech je však zdlouhavý. Přistoupením a

následnou ratifikací státy umožňují citelný zásah do své suverenity a proto tento krok důkladně zvažují.

V textu této práce (viz podkapitola 6.2.) bylo poukázáno na rozsáhlé diskuze týkající se podoby několika problematických článků, jejichž finální znění představuje spíše kompromis než praktické řešení jednotlivých problémů. Výše kritizované nedůsledné pojetí kategorie *iure gestionis* Evropskou úmluvou, je Úmluvou řešeno podstatně lépe, ale ani její přístup nelze hodnotit jako důsledný. Úmluva vymezuje obchodní transakce a stanoví kritérium pro jejich určení, avšak krom objektivního kritéria podstaty transakce, připouští za stanovených podmínek použití i subjektivní kritéria účelu. Toto ustanovení umožňuje, aby stát soudu hodnotil účel transakce cizího státu podle své praxe, což patrně povede k nejednotnému výkladu. Ačkoliv přijetí aktuálního znění dotčeného ustanovení předcházely zdlouhavé diskuze mezi zastánci objektivního a subjektivního kritéria, je finální podoba kompromisem, který se nepřiklonil ani k jedné názorové skupině. Jednoznačné řešení uvedeného problému je nezbytné a obtíže při praktické aplikaci pravděpodobně brzy zařadí tento článek do programu Komise pro mezinárodní právo.

Úvodním výklad stanovil, že Úmluva vychází z nejrozsáhlejší analýzy státní praxe a její převládající aspekty vtěluje do svého textu, to ovšem neplatí bezvýjimečně. Mezi výjimky patří deliktním jednáním státu, jímž způsobí škodu na zdraví nebo hmotném majetku. Úmluva zvolila postoj, který neodpovídá praxi většího počtu států a neudělila státu imunitu bez ohledu na rozlišování aktů *iures gestionis* a *iure imperii*. V této otázce lze hovořit o „průkopnickém“ postoji Úmluvy, která reflektuje potřeby soukromých žalobců a umožňuje jim dosáhnout spravedlnosti před soudem, avšak zastánce opačného postoje by takové ustanovení mohlo odrazovat od přistoupení k Úmluvě. Převládající praxe států doposud nedospěla do tohoto bodu a je otázkou budoucího vývoje, kam bude směřovat.

Důsledné vyřešení sporných bodů zůstává otázkou, se kterou se mezinárodní společenství musí vypořádat. Je však třeba zdůraznit, že konečný vliv Úmluvy na obyčej mezinárodního práva, resp. na ty otázky jurisdikční imunity, v kterých nelze hovořit o ustálené praxi, závisí na její implementaci do vnitrostátního právního pořádku jednotlivých států. Může být významným přínosem a výchozím bodem pro vnitrostátní zákonodárství států, které doposud zkoumanou problematiku neupravily vůbec. Může

však představovat i problém pro zákonodárce těch zemí, které již své vnitrostátní zákony mají, jako např. Velká Británie a její State Immunity Act.

Přijetí Úmluvy je významným úspěchem vzhledem k protikladnému vývoji institutu jurisdikční imunity. Mezi její hlavní cíle patří zvýšení právní jistoty a sjednocení rozhodovací praxe, k čemuž zřejmě dochází i navzdory nedostatku potřebných ratifikací tohoto dokumentu, které by ji umožnily vstoupit v platnost. Důkazem jsou soudní rozhodnutí, jejichž argumentace je opřena o znění Úmluvy.¹⁴⁶ Je patrné, že vývoj této oblasti mezinárodního práva veřejného není ukončen. Snaha Úmluvy nalézt obecně akceptovatelná řešení a její podpora restriktivního přístupu umožňuje předpokládat vývoj ve prospěch soukromoprávních žalobců.

¹⁴⁶ Viz např. Jones vs. Soudská Arabie nebo Linz v. USA.

7. Postoj České republiky

Postoj České republiky a zejména její právní úprava je poznamenána dlouhou socialistickou minulostí. Několik desítek let se naše republika, resp. její předchůdce Československá socialistická republika řadila k zastáncům absolutního pojetí jurisdikční imunity. Názory o tom, že mezinárodní právo směřuje k restriktivnímu pojetí, byly důrazně prohlašovány za špatné a zcela odporující zásadě svrchované rovnosti států.¹⁴⁷ Jak vyplynulo z prohlášení ministerstva vnitra, ještě na konci osmdesátých let 20. století bylo oficiální stanovisko ČSSR stále ve prospěch absolutní imunity.¹⁴⁸ V důsledku celosvětového vývoje, zejména s ohledem na mezinárodní ekonomickou spolupráci, po změně režimu našeho státu a vzniku samostatné České republiky, nakonec v devadesátých letech došlo k přehodnocení tohoto stanoviska. Práci na Úmluvě OSN o jurisdikčních imunitách státu a jejich majetku se zástupci České republiky účastnili už jako zastánci restriktivního přístupu.

Bohužel se změna našeho postoje neprojevila v legislativě a do dnešního dne upravuje problematiku jurisdikční imunity států jediný paragraf zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZMPS“), který vychází z absolutního pojetí imunity států. Navzdory silnému vlivu této teorie se již v šedesátých letech podařilo do jeho znění zakomponovat prvky restriktivní přístupu. Dikce § 47 konkrétně v prvním odstavci stanoví, že pravomoci československých soudů a notářství nejsou podrobeny cizí státy a osoby, jež podle mezinárodních smluv nebo jiných pravidel mezinárodního práva anebo zvláštních československých právních předpisů požívají v Československé socialistické republice imunity. V odstavci třetím, pak připouští výjimky, kdy bude pravomoc českých soudů zachována. S ohledem na jednání státu jsou relevantní výjimky pouze dvě. Pravomoc českých, resp. dle aktuálního znění zákona československých soudů bude zachována, jestliže předmětem řízení je nemovitý majetek států nacházející se v Československé socialistické republice, nebo jeho práva na takových nemovitých věcech patřících jiným osobám, jakož i práva z poměru nájemního k takovým nemovitým věcem, pokud není

¹⁴⁷ Viz ŽOUREK, J. Vynětí státu z pravomoci cizích států a úřadů. In Žourek, Jaroslav (ed.), *Studie z mezinárodního práva II*. Brno: ÚV KSČ, 1956.

¹⁴⁸ PAUKNEROVÁ, M. Návrh Úmluvy o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku a stanovisko Československa – na okraj rozhodování rakouských soudů o českých jaderných elektrárnách. *Právník*, 1991, roč. 80, č. 1, s. 52.

předmětem řízení placení nájemného. Druhým případem pak je dobrovolné podrobení se pravomoci českých soudů.

Český ZMPS tedy velkoryse uděluje imunitu v řadě případů, kde ji Úmluva odnímá a znemožňuje tím českým fyzickým a právnickým osobám domoci se svých nároků ze soukromoprávních vztahů s cizími státy. Současná právní úprava je z pohledu obyčejů mezinárodního práva nevyhovující a měla by být změněna. Otázkou zůstává jaký způsob řešení preferovat, zda novelizaci stávajícího ZMPS nebo implementaci Úmluvy prostřednictvím samostatné normy. Druhá varianta řešení se zřejmě jeví vhodnější. Ačkoliv text Úmluvy je zdařilý, samostatná norma by lépe reflektovala její text v poměru k českému právnímu řádu a tím předešla interpretačním problémům v praxi. Pavel Caban navrhuje přijetí stručné normy, která by obecně stanovila, že cizí státy požívají imunitu vůči pravomoci cizích soudů pouze s ohledem na jejich jednání *iure imperii* a nepožívají v případech, kdy tak stanoví mezinárodní právo. Jak zmíněný autor zdůrazňuje, takováto varianta řešení by byla pružnější a umožnila zohledňovat aktuální vývoj na poli mezinárodního práva.¹⁴⁹ Z Cabanem navrženého znění by však mohla pramenit řada problémů v rozhodování konkrétních případů. Jurisdikční imunita států není zcela jasný a jednoduchý institut a soudy s ním nepřicházejí do kontaktu často, proto by měla být zvolena samostatná norma, která by se stala spolehlivějším vodítkem pro jejich rozhodování.

Česká republika podepsala Úmluvu v roce 2006. V současné době bychom tedy měli být ve fázi, kdy bude vyvíjena snaha o její ratifikaci. Podle Zprávy o zahraniční politice z roku našeho přistoupení, však k ratifikaci dojde poté, kdy bude přijata vnitrostátní právní úprava, která do českého práva promítne restriktivní pojetí imunity států. Na dotaz týkající se současného stavu věci, odpověděl mezinárodněprávní odbor ministerstva zahraničních věcí pouze tolik, že dochází ke komunikaci s dalšími ministerstvy o potřebách definování jednotlivých otázek, avšak žádné přípravné práce na vnitrostátní normě aktuálně neprobíhají.

Pro zajímavost, uvádíme téměř úsměvný komentář slovenského ministerstva spravedlnosti, které se vyjádřilo ke znění § 47 ZMPS. Po rozpadu federace zůstal ZMPS

¹⁴⁹ CABAN, P. *Jurisdikční imunity*, op. cit., s. 145.

takřka beze změny v obou státech.¹⁵⁰ Slovenská republika rovněž přistoupila k Úmluvě a doposud jí neratifikovala. Současný právní stav byl slovenským ministerstvem zhodnocen jako odpovídající Úmluvě s argumentem, že případný výkon Úmluvy je dostatečně zajištěn § 2 ZMPS, který stanoví, že „ustanovení tohoto zákona se použije, jen pokud nestanoví něco jiného mezinárodní smlouva, kterou je Československá socialistická republika vázána.“¹⁵¹ Je pravda, že aktuální znění § 2 ZMPS umožňuje použít Úmluvu, avšak stane se relevantním teprve v okamžiku, kdy Úmluvu ratifikuje třetí stát a ta vstoupí v platnost. Do této chvíle je dotčená úprava nedostačující.

Navzdory uvedeným úskalím české právní úpravy, je třeba vyzdvihnout rozhodování českých soudů, které v některých případech odpovídá zvyklostem vtěleným do Úmluvy. Velmi kvalitním příkladem je postup Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 21 Cdo 2215/2007.

Skutková podstata tohoto sporu vychází z pracovněprávního vztahu, kdy se žalobce – občan České republiky domáhá vyslovení neplatnosti výpovědi, která mu byla dána zaměstnavatelem – Polskou republikou. Soudy nižších stupňů došly k závěru, že v takovéto věci není dána jejich pravomoc rozhodnout s odkazem na aktuální znění § 47 ZMPS. Až Nejvyšší soud ve svém usnesení z roku 2008 vyslovil opačný názor.

Soud judikoval, že v projednávané věci se nejedná o žádný z případů upravených v ustanovení § 47 ZMPS, a protože se mezinárodní smlouvy ani zvláštní české právní předpisy výslovně nezabývají vymezením obsahu imunity cizího státu v České republice, je nutno ve smyslu § 47 odst. 1 ZMPS hledat odpověď na tuto otázku v pravidlech mezinárodního práva a přihlídnout i k nauce v oblasti mezinárodního práva.

V odůvodnění soud zohlednil mimo jiné i závěry pracovní skupiny, která hodnotila text Úmluvy a o jejíž činnosti bylo i v této práci pojednáno,¹⁵² a konstatoval, že s ohledem na převládající tendence v mezinárodním právu „vystupuje-li cizí stát nikoliv jako suverénní nositel veřejné moci, nýbrž jako právnická osoba ve věcech vyplývajících z individuálních pracovních vztahů charakterizovaných právní rovností účastníků, odůvodňují pravidla mezinárodního práva závěr, že tato právnická osoba -

¹⁵⁰ Pouze české znění bylo doplněno ve třetím odstavci o písm. e) které umožňuje vykonat pravomoc českých soudů v souvislosti s uskutečňováním mezinárodních sankcí, což se však nedotýká rozsahu pravomoci českých soudů s ohledem na zkoumané téma této práce.

¹⁵¹ ŠURKOVÁ, E. op. cit., s. 130.

¹⁵² International Law Commission. *Report of the Working Group*, op. cit.

cizí stát - nepožívá funkční imunity a že je v těchto věcech dána pravomoc českých soudů“.¹⁵³

Téměř učebnicové odůvodnění dokazuje, že i české soudy jsou schopny aplikovat jurisdikční imunitu způsobem odpovídajícímu současnému postoji mezinárodního společenství. Nejedná se však o převládající jev v rozhodovací činnosti našich soudů. Důkazem je i skutečnost, že v uvedeném případě žalobce musel využít opravné prostředky proti rozsudku jak okresního tak krajského soudu, které shodně vyslovily nedostatek své pravomoci.

Ať už Úmluva vstoupí či nevstoupí v platnost, vnitrostátní úprava podle jejího vzoru by odpovídala zavedeným zvyklostem většiny států, zohlednila by současný stav mezinárodního práva a poskytla potřebnou ochranu soukromým fyzickým a právnickým osobám ve vztazích s jinými státy, což by v konečném důsledku mohlo vést i ke zlepšení mezinárodního obchodu. Pokud zůstane stávající situace beze změny a Úmluva vstoupí v platnost, dojde v českém právním řádu k dvojkolejnosti právní úpravy. Vůči smluvním státům Úmluvy budeme vázáni její úpravou, tj. restriktivním pojetím omezujícím imunitu cizích států v řadě případů, ale ve vztahu k nesmluvním státům bude stále platit § 47 ZMPS ve svém současném znění, tedy absolutní pojetí s minimálním omezením jejich imunity. Tato situace je pro praxi nepřijatelná a je v rukou zákonodárce zabránit jejímu vzniku.

¹⁵³ *Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 2215/2007* [Program] CODEXIS ACADEMIA, aktualizace z 30. září 2009 [cit. 8. srpna 2009].

Závěr

Jurisdikční imunita státu je složitým institutem mezinárodního práva veřejného. Pro každý stát je tato problematika velmi citlivou otázkou, neboť jurisdikční imunita je to, co chrání svrchovanost státu. Proto se státy zdráhají umožnit jakýkoliv zásah do své imunity a za každou, v dnešní době obecně akceptovanou výjimkou z imunity státu, stojí složitý vývoj. I to je důvod proč se jurisdikční imunita „pyšná“ zdoluhavou a protichůdnou historií směřující od názorů, že jakýkoliv zásah do imunity státu je narušení svrchované rovnosti států – jedné ze základních zásad mezinárodního práva veřejného, až k současnému pojetí, kdy je v určitých situacích na stát hleděno jako na soukromoprávní, před národním soudem cizího státu žalovatelnou osobu. K tomuto postoji vedla dlouhá cesta a ani v současné době není mezinárodní společenství v řadě otázek jednotné. Především nejednotnost v otázkách imunity státu tvoří hlavní problém tohoto institutu. Je proto nezbytné vyzdvihnout nedávný úspěch Valného shromáždění OSN v podobě schválení Úmluvy o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku, kterou vypracovala Komise pro mezinárodní právo a která disponuje předpoklady stát se sjednocujícím dokumentem v této oblasti. Ačkoliv doposud nevstoupila v platnost kvůli nedostatku potřebného počtu ratifikací, samotné přijetí této Úmluvy je významným krokem. Nadějším ohledně budoucnosti Úmluvy lze oponovat uvedením skutečnosti, že Úmluva byla Generální shromážděním schválena bez hlasování, avšak třicetiletá práce Komise pro mezinárodní právo byla po celou dobu sledována a připomínkována jednotlivými státy. Zájem států je zřejmým důkazem, že otázka jurisdikční imunity jim není lhostejná. Členská základna OSN je velmi početná a proto by dokument pod záštitou této organizace mohl dosáhnout širokého uznání, i v případě, že v platnost nevstoupí. Kompromis v podobě prvního psaného mezinárodního dokumentu je významný pokrokem mezinárodního společenství.

Cílem této práce bylo především ukázat, jak se mezinárodní společenství přiblížilo k jednotnému restriktivnímu pojetí jurisdikční imunity státu. Zhruba první polovina textu se věnovala vytvoření rámcového přehledu o jurisdikční imunitě státu jakožto teoretického institutu mezinárodního práva veřejného. Prostřednictvím historického výkladu byl ilustrován odklon od původně celosvětově uznávané absolutní

imunity a představeny důvody vedoucí k upřednostnění restriktivního pojetí. Detailní pozornost byla věnována problematice aktů *iure gestionis* a *iure imperii*, která reprezentuje jádro restriktivní teorie. Opomenuto nebylo ani zkoumání praktického použití imunity státu v kapitole týkající se orgánů státu.

Druhá polovina textu je tvořena podrobnou analýzou Úmluvy, která je zcela záměrně na některých místech této práce označena za kompromis, neboť ani ona sama nepřichází ohledně řady problémů s definitivním a důsledným řešením. Poukázáno bylo např. na základní výjimku z imunity v podobě obchodních transakcí, kde Úmluva nezvolila jasně buď objektivní či subjektivní kritérium pro určení, zda se jedná o akty *iure gestionis* nebo *iure imperii*, ale za stanovených podmínek umožnila v podstatě kritéria obě. Uvedený příklad představuje jeden z řady ústupků, které bylo potřebné pro dosažení širší podpory států učinit. Až budoucí vývoj ukáže, zda jednotlivé sporné otázky, o kterých tato práce pojednala, byly vyřešeny potřebám praxe odpovídajícím způsobem.

Cílem autorky bylo vytvořit česky psanou práci, která představí jurisdikční imunitu jako komplexní jev v mezinárodním právu veřejném. Jurisdikční imunita státu je velmi složitým tématem a zajisté by o ní mohlo být napsáno více než několik desítek stran diplomové práce. Avšak její základní aspekty byly vymezeny, teorie jí se týkající představeny a relevantní mezinárodně právní úprava prozkoumána. Ucelený obraz jurisdikční imunity státu, který tato práce poskytla, není doposud v česky psaném díle dostupný, a proto by předložený text mohl být pro čtenáře zdrojem nových informací v otázkách mezinárodního práva veřejného.

Bibliografie

Monografie

AUST, A. *Handbook of International Law*. New York: Cambridge University Press, 2005, 554 s.

BLACK, H. *Black's Law Dictionary: Definitions of Terms and Phrases of American and English Jurisprudence Ancient and Modern*. 6. vydání. V překladu V. Baláše a kol. Praha: Victoria Publishing, 1993, 767 s.

BLACK, H. *Black's Law Dictionary: Definitions of Terms and Phrases of American and English Jurisprudence Ancient and Modern*. 6. vydání. V překladu V. Baláše a kol. Praha: Victoria Publishing, 1993, s. 768 – 1472.

BROWNLIE, I. *Principles of Public International Law*. 3. vydání. New York: Oxford University Press Inc., 1979, 743 s.

BROWNLIE, I. *Principles of Public International Law*. 7. vydání. New York: Oxford University Press Inc., 2008, 784 s.

CABAN, P. *Jurisdikční imunity států*. Praha: Eva Rozkotová - IFEC, 2007. 161 s.

ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003, 761 s.

DIXON, M. *Textbook on International Law*. 6. vydání. New York: Oxford University Press Inc., 2007. 372 s.

FOX, H. *The Law of State Immunity*. New York: Oxford University Press Inc., 2004. 572 s.

POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, 460 s.

SEIDL-HOHENVELDERN, I. *Mezinárodní právo veřejné*. V překladu Moniky Pauknerové. Praha: CODEX Bohemia, s.r.o., 1999, 415 s.

SHAW, M. N. *International Law*. 5. vydání. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 1288 s.

Sborníky

BUREŠ, P. Imunita státních představitelů z cizí trestní jurisdikce. In Šturma, P. (ed.), *Od kodifikace mezinárodního práva k jeho fragmentaci*. Beroun: Eva Rozkotová – IFEC, 2009. s. 107 - 119.

INTERNATIONAL LAW COMMISSION. Report of the Working Group on jurisdictional immunities of States and their property. In United Nations, *Yearbook of International Law Commission*, 1999, č. 2 (II), s. 154 - 172.

ŠURKOVÁ, E. Dohovor Organizácie Spojených národov o jurisdikčných imunitách štátov a ich majetku a jeho aplikácia do slovenského právneho poriadku . In ŠURKOVÁ, Eva (ed.), *Slovensko-české mezinárodnoprávne sympóziium*. Bratislava: Tlačiareň MV SR, 2008, s. 114 - 132.

ŽOUREK, J. Vynětí státu z pravomoci cizích států a úřadů. In Žourek, Jaroslav (ed.), *Studie z mezinárodního práva II*. Brno: ÚV KSČ, 1956, s. 37 - 70.

Články

BALÁŠ, V. Vynětí států z pravomoci cizích soudů - trendy. *Právník*. 1996, roč. 85, č. 4, s. 305 - 327.

BALÁŠ, V. Jurisdikční imunita státu, hledání kritérií zužující její rozsah. *Právník*. 1990, roč. 129, č. 4, s. 348 -364.

BALÁŠ, V., PAUKNEROVÁ, M., ZEMÁNEK, J. Jurisdikční imunita státu v mezinárodním právu. *Právník*, 1988, roč. 77, č. 5, s. 451 - 466.

CABAN, P. Úmluva Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku. *Právní rozhledy*. Praha, 2006, roč. 14, č. 24, s. 875 - 872.

DVOŘÁK, T. K některým historickým otázkám jurisdikční imunity. *Právník*, 2000, roč. 139, č. 10, s. 975 - 988.

FOX, H. Immunity, diplomatic and state In CANE, P., CONAGHAN, J. (ed), *The New Oxford Companion to Law*. Oxford University Press Inc. [Databáze] *Oxford Reference Online*.

PAUKNEROVÁ, M. Návrh Úmluvy o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku a stanovisko Československa – na okraj rozhodování rakouských soudů o českých jaderných elektrárnách. *Právník*, 1991, roč. 80, č. 1, s. 51 - 64.

STEWART, D. P. The UN Convention on Jurisdictional Immunities of States and their Property. *The American Journal of International Law*. Washington, 2005, roč. 99, č. 11, s. 194 - 212.

ŠTURMA, P. *Konkurující jurisdikce mezinárodních rozhodovacích orgánů* [online]. Ministerstvo zahraničních věcí, 2. dubna 2004 [citováno 27. Prosince 2009]. Dostupné na:

<http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/verejne_souteze_a_dotace/vedecke_projekty/ukoncene_projekty/index_2007.html>.

WITTICH, S. Airport Linz v. United States. *The American Journal of International Law*, 2005, roč. 99, č. 1, s. 248 - 253.

Judikatura

Case Concerning the Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium) [online]. International Court of Justice (ICJ), 14 February 2002 [cit. 18. března 2010]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=36&case=121&code=cobe&p3=90>>.

Claim against the Empire of Iran Case. Federal Constitutional Court, Federal Republic of Germany, 30 April, 1963. In Lauterpacht E. (ed.), *International Law Reports*, vol. 45. Cambridge: Cambridge University Press, 1972, 57 - 61.

Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy), No. 2010/22. [online]. International Court of Justice, 20 July 2010 [cit. 25. srpna 2010]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=1&code=ai&case=143&k=60>>.

McElhinney v. Ireland, 31253/96. [online]. European Court for Human Rights, 2 June 2010 [cit. 27. července 2010]. Dostupné na: <<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=58565513&skin=hudoc-en&action=request>>.

Regina v. Bartle and the Commissioner of Police for the Metropolis and Others Ex Parte Pinochet and Regina v. Evans and Another and the Commissioner of Police for the Metropolis and Others Ex Parte Pinochet (On Appeal from a Divisional Court of the Queen's Bench Division) [online]. House of Lords, Lord Browne-Wilkinson, 24 March 1999 [cit. 17. března]. Dostupné na <<http://www.parliament.the-stationery-office.co.uk/pa/ld199899/ldjudgmt/jd990324/pino2.htm>>.

The Schooner v. MacFaddon, 11 U.S. 7 *Crunch* 116 116 (1812). [Online]. U.S. Supreme Court. [cit. 30. listopadu 2009]. Dostupné na: <<http://supreme.justia.com/us/11/116/>>.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 2215/2007 [Program] CODEXIS ACADEMIA, aktualizace z 30. září 2009 [cit. 8. srpna 2010].

WILLIAMS, J. F. *Nobili v. Charles I of Austria*. Court of Cassation of Rome, 11 March, 1921. In Lauterpacht E., Greenwood, Ch. (ed.), *International Law Reports*, vol. 1. Cambridge: Cambridge University Press, 1919, 136 - 137.

Zákony

State Immunity Act, 1978. [Online]. opsi.gov.uk. [cit. 4. března 2010]. Dostupné na <http://www.opsi.gov.uk/RevisedStatutes/Acts/ukpga/1978/cukpga_19780033_en_1#pt1-pb2-11g3>.

Foreign Sovereign Immunities Act, 1976. [Online]. uscode.house.gov. [cit. 4. března 2010]. Dostupné na <<http://uscode.house.gov/download/pls/28C97.txt>>.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů.

Římský statut Mezinárodního trestního soudu. Český překlad publikován ve sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Římského statutu Mezinárodního trestního soudu č. 84/2009 Sb.m.s.

Abstrakt

Obsah předložené práce je tvořen dvěma hlavními částmi. První se zpočátku soustřeďuje na teoretický výklad samotného pojmu jurisdikční imunity státu a několika souvisejících teoretických pojmů jako jsou mimo jiné suverenita, jurisdikce či nepřípustnost. Dále se výklad zabývá historickým vývojem, jenž je ilustrován řadou soudních rozhodnutí, a vysvětlením absolutní i restriktivní teorie. Bližší pozornost je věnována poslední jmenované, jejíž jádro představuje rozlišení mezi akty *iure gestionis* a *iure imperii* na základě použití různých testů, o nichž je rovněž pojednáno. Opomenuto není ani vymezení orgánů státu, jako osob fakticky vykonávajících právní úkony státu.

Druhá část práce zahrnuje relevantní mezinárodně právní úpravu, stručně pojednává o Evropské úmluvě o imunitě států a detailnější pozornost věnuje Úmluvě OSN o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku. Jádrem výkladu Úmluvy OSN je analýza článků týkajících se základních principů, jednotlivých výjimek z imunity státu a exekuční imunity. Závěr práce představuje zhodnocení postoje České republiky a posouzení její vnitrostátní úpravy s ohledem na zkoumanou problematiku.

Abstract

The contents of the submitted paper is composed of two main parts. The first one is focused on theoretical explanation of jurisdictional immunity of state and of several related theoretical terms, among others state sovereignty, jurisdiction and non-justiciability. Further the text is concerned with the historical evolution of this legal conception illustrated in a number of judicial decisions and with the explanation of absolute and restrictive theories, the latter being observed closely. The core of restrictive theory epitomizes the distinction between the acts of *iure imperii* and *iure gestionis*. This distinction may be determined by using various tests which are also depicted in the text. Neither is omitted the demarcation of state organs as the subjects authorized to act on behalf of state.

The second part of the present paper comprises relevant international regulation. In particular this section discourses briefly European Convention on State Immunity and thoroughly examines the UN Convention on Jurisdictional Immunities of States and their Property. The analysis of UN Convention is focused on the articles concerning the essential principles, the exceptions to the immunity of state and those concerning the immunity from execution. In conclusion, the recent attitude of the Czech Republic to the subject matter is evaluated and its related intrastate legislation is reviewed.

Klíčová slova

Key words

Jurisdikční imunita států	–	Jurisdictional immunity of states
Jurisdikce	–	Jurisdiction
Suverenita státu	–	State sovereignty
Nepřípustnost sporu	–	Non-justiciability
Absolutní imunita	–	Absolute immunity
Restriktivní imunita	–	Restrictive immunity
Rozsah imunity	–	Scope of immunity
Účel aktu	–	Purpose of the act
Podstata aktu	–	Nature of the act
Obchodní transakce	–	Commercial transaction
Pracovní smlouvy	–	Contracts of employment
Vzdát se imunity	–	to waive the immunity
Orgány státu	–	State organs
Hlava státu	–	Head of state
Výjimky z imunity	–	Exceptions to immunity
Exekuční imunita	–	Immunity from execution
Donucující opatření	–	Measures of constrain
Úmluva	–	Convention
Mezinárodní právo veřejné	–	Public international law
Komise pro mezinárodní právo	–	International Law Commission